
HET LAND VAN NEVELE

november 2003

jaargang XXXIV

aflevering 4

Verantwoordelijke uitgever: J. LUYSSAERT, Veldestraat 26, 9850 Merendree

INHOUD

Stefaan DE GROOTE, Cyriel Buysse (Nevele/Deurle) over Emile Claus (Astene): “Mijn Broeder in Vlaanderen”	341
Jan LUYSSCHAERT, De betekenis van enkele straatnamen in Hansbeke	351
Jan LUYSSCHAERT, Over de pastorie en de pastoors van Landegem in vroegere tijden	355
Ronald DEDECKER, Po en Paoletto	359
Stefaan DE GROOTE, Bachtmolen of Rekkelingemolen	368
André BOLLAERT, Twee getuigenissen over de grote oorlog: notities over de gebeurtenissen in Poesele tijdens de Eerste Wereldoorlog opgetekend door de gemeenteambtenaar Jules De Meulenaere en pastoor Leonard De Roo	369
Albert MARTENS, Lag de middeleeuwse dorpskern van Hamsebeke (Hansbeke) op de wijk Ham(me)?	382
Een nieuw boek van Aalternaar André De Ké	392
REDACTIE, Opstelwedstrijd 2003: “Een ongelooflijke belevenis van mijn grootouders”	393
Stefaan DE GROOTE, Waalse auteur Xavier Hanotte aanwezig in Vinkt tijdens uitreiking Huwier aan Jozef De Vlieger	399
Verslag “Politieke beneveling. De gemeenteraadsverkiezingen van 1976	403
Jan LUYSSCHAERT, Fusie van de gemeenten	408
Steunende leden 2003	415

MENSEN VAN TOEN

Jan LUYSSAERT, Belastingbetalers van Landegem in de cohier van de vijfde penning van 1577	417
--	-----

CYRIEL BUYSSE (NEVELE/DEURLE) OVER EMILE CLAUS (ASTENE): “MIJN BROEDER IN VLAANDEREN”

Emile Claus, de bekende luministische schilder uit Astene en de auteur Cyriel Buysse uit Nevele/Deurle waren zeer goed bevriend. Ze hebben elkaar ongetwijfeld artistiek beïnvloed. Claus ontwikkelde zich als arbeiderskind – er waren dertien kinderen thuis – tot een lid van de burgerij, die in de tijdsgeschiedenis van toen eerder in het Frans dan het Vlaams converseerde. Hij bleef in zijn werk toch oog hebben voor arbeiders en landbouwers en het harde werk aan het vlas. Vooral de Leie stond centraal in zijn werk. Hij raakte na zijn eerste prijzen aan de kunstacademies van Waregem en Antwerpen vrij snel bekend, in ons land maar ook ver buiten de grenzen.

Buysse beschreef de eerste ontmoeting met Claus die ergens in 1890 plaatsvond in een studie over Claus die verscheen in 1925¹, kort na het overlijden van de kunstenaar. Hij stootte - vermoedelijk in Nevele - tijdens een mooie zomerdag op een groepje van zes wandelaars: *“De magere heer met veel gebaren keek als ‘t ware zoekend om zich heen; en mij ziende, kwam hij eensklaps naar mij toe en vroeg mij, met een aardige glimlach en innemende vriendelijkheid: ‘Pardon, meneer, zoudt ge mij niet kunnen wijzen, waar hier een bakkerij te vinden is? Die dames zouden gaarne wat koekjes kopen’.”* De magere man was Emile Claus. Tot het groepje wandelaars behoorde ook de Brusselse naturalistische schrijver Camille Lemonnier, die ook een zeer goede bekende van Buysse zou worden.

Claus - 41 jaar oud - was op dat ogenblik reeds de gevierde kunstenaar van het luminisme. Hij had net het meesterwerk ‘de bietenoogst’ voltooid dat werd tentoongesteld in Brussel, Parijs en München.² Na zijn huwelijk met

¹ Cyriel Buysse: *“Emile Claus. Mijn broeder in Vlaanderen”*, Van Rysselberge & Rombaut, Gent, 1925. Een vertaling in het Frans verscheen in 1926. De tekst werd eveneens opgenomen in deel zes van het *‘Verzameld werk Cyriel Buysse’*.

² En nu in volle ornaat te bezichtigen in het Museum van Deinze en Leiestreek.

notarisdochter Dufaux had hij zich in Astene gevestigd, in het gerenoveerde jachthuis ‘Villa Zonneschijn’, vlakbij zijn geliefde Leie.

Gemeenschappelijke artistieke vriendenkring

Buysse was bij die eerste ontmoeting 31 jaar oud en had ondertussen zijn eerste verhalen gepubliceerd. Hij werd nadien door zijn vader voor een tijdje naar de Verenigde Staten gestuurd, maar vanaf 1894 kwam hij blijkbaar opnieuw in contact met Emile. Het was ook Claus die hem voorstelde aan Camille Lemonnier, die op dat ogenblik een vakantie doorbracht in Astene. Reeds tijdens de zomer van 1894, ten huize van Claus, beloofde Lemonnier Cyriel Buysse te steunen om door te dringen in de Frans-Belgische literatuur.³ Maar dat zou niet echt lukken. Eén van zijn drie Franstalige verhalen uit 1895 - *Le Baptême* - zou hij opdragen aan Emile Claus.

Er zou zich gaandeweg tussen beiden een zeer hechte vriendschap ontwikkelen die dertig jaar standhield. De vriendschap met een geestesgenoot en literator als Buysse hoeft niet te verwonderen. Claus had een grote belangstelling voor literatuur. Naast de veelvuldige ontmoetingen correspondeerden ze en ondernamen samen uitstappen en reizen.

Claus was geen schrijver, vooral een begenadigd verteller. Zowel Nederlandstalige als Franstalige auteurs zonden hem regelmatig hun romans en dichtbundels. De kunstenaar was bovendien geabonneerd op (literaire) tijdschriften zoals “Van Nu en Straks”. Van isolement is in Astene dus helemaal geen sprake.

De woning ‘Villa Zonneschijn’ was in die tijd een pleisterplaats voor vrienden, kunstenaars, leerlingen... van Claus, zowel uit de streek zelf als uit het buitenland. Zeer bekende beeldende kunstenaars van toen, maar ook schrijvers en kunstcritici zoals Emile Verhaeren, Maurice Maeterlinck, Camille Lemonnier, Edmond Picard... waren er kind aan huis. In ‘Villa

³ Antonin Van Elslander, *Cyriel Buysse, herdenkingsmonografie samengesteld ter gelegenheid van zijn vijftigste verjaardag van zijn overlijden*, Gent, 1982, blz. 37.

Zonneschijn' grepen er regelmatige literaire avonden en poëzieavonden plaats, die weerklank vonden tot in Frankrijk toe. Ook Buysse was er uiteraard meer dan welkom. Hij profiteerde van al die contacten met de auteurs om zijn horizon te verbreden. De Fransman Léon Bazalgette werd een gemeenschappelijke (reis)vriend.

Volgens Willy Van Den Bussche, die in 1997 in het Provinciaal Museum voor Moderne Kunst in Oostende een overzichtstentoonstelling organiseerde over Claus, liggen aan de basis van diens werk geen levensbeschouwelijke of filosofische theorieën. Enkel thematisch is er een literaire binding vast te stellen met het werk van schrijvers als Cyriel Buysse of Karel Van De Woestijne, met wie hij intensieve vriendschappelijke banden onderhield. Het zou volgens Van Den Bussche Buysse zelf zijn, maar ook de zeer invloedrijke Camille Lemonnier, die hem op het spoor van de vernieuwing bracht en bleef vergezellen.⁴ Maar de vraag kan worden gesteld of het niet vooral Buysse en Lemonnier zelf zijn die rond het thema van Claus literatuur gaan scheppen. Buysse had de Leie altijd al een plaats gegeven in zijn werk, maar na zijn naturalistische periode zou hij dat toch meer uitgesproken doen.

Jan D'Haese schreef hier het volgende over: “(...) *Zoals Claus en Buysse, Binus Van den Abeele en later - doch lichtjes anders - Karel Van De Woestijne zich vereenzelvigen met de tot poëzie geworden realiteit van de Leie en het Leielandschap, zo slaagden deze laatsten er in de diepe kennis en ervaring van de pure natuur om te zetten in pure emotie, in pure artistieke ontroering. Door hen werd de ziel van het Leieland zichtbaar, merkbaar en mededeelzaam*”.⁵

Buysse hoorde zelfs de koekoek in een schilderij van Claus

En nogmaals D'Haese: “*Met Claus behoort Buysse tot de uitverkorenen die de natuur mystiek ondergingen, die deze natuur tevens fysiek beleefden en*

⁴ Willy Van Den Bussche, Inleiding catalogus, *Retrospectief Emile Claus*, 1997, Gemeentekrediet, blz. 8 en 9.

⁵ Jan D'Haese, *De Leie natuur en cultuur*, Kunst aan de Leie, Lannoo, 1986, blz. 296.

er konden over schrijven of schilderen, tot tranen toe bewogen. Men heeft dat niet genoeg onderstreept en nu dreigt men dit te vergeten. Cyriel Buysse, afkomstig van Nevele, de man van harde romans als ‘Het recht van de sterkste’ en van schitterend maar meedogenloos toneel als ‘Het Gezin van Paemel’, kon zelfs de koekoek regen horen aankondigen in een schilderij van Claus. Dat was geen boutade, niet eens een anekdote, maar een weergave van het onfeilbaar natuurinstinct dat schrijver en schilder verbond tot in hun merg”.

Er is inderdaad het mooie citaat waarbij Buysse subtiel het beeld van de zogenaamde oppervlakkige schilder bijstuurt: *“Je kon Claus geen grooter genoegen doen dan die fijne nuances juist te voelen en spontaan te uiten. (...) Zoo bracht hij mij eens voor een heerlijk en fijn en teer Lenteschilderij.(...)”*

Voel je iets in dat schilderij?, vroeg hij mij.

Ik voel er veel in! Zei ik

Wanneer is het geschilderd?

Ik denk...zoo ongeveer 3 mei, aarzelde ik.

5 Mei!, jubelde hij. Ruik je er de lente in?

Ja.

Hoor je er ook iets in?

Ja...ja!

Wat?

De koekoek...de koekoek... die roept dat het gaat regenen!, zei ik

Hij kwam naar mij toe en greep mijn beide handen. Hij had tranen van emotie in de ogen.”

Op 20 december 1902 verscheen een kort artikel over Claus in ‘Het Kunstblad’⁶, van het vriendenpaar K. Van de Woestijne en Ad. Herckenrath van de hand van Buysse, ter gelegenheid van een tentoonstelling van een veertigtal schilderijen in de Rotterdamse kunstkring. Buysse: *“Een landschap van Claus, dat is werkelijk Vlaanderen. Dat is, in al zijn sterk kleurenpracht, het zachte, het intieme, het stille; dat is de tere harmonie, het fijn*

⁶ Jaargang 4, nr. 13.

versmeltende van tinten, het fijntrillene van zonne-lucht en zonne-hemel".⁷ In de catalogus ter gelegenheid van een andere tentoonstelling in 1911 in Amsterdam schreef hij: *"Ik zal maar dadelijk bekennen, dat ik één van Claus' innigste en geestdriftigste bewonderaars ben. Ik beschouw hem als de Vlaamse landschapsschilder bij uitnemendheid, als de man die, uiterlijk en innerlijk, met de diepste en ontroerendste kracht, de ganse schoonheid van ons Vlaanderen heeft weergegeven"*.⁸

Wanneer Buysse op 22 maart 1903 een opvoering van 'Gezin van Paemel' door het Multatulitheater bijwoonde in de Minardschouwborg, was Emile Claus eveneens van de partij. Claus sprak in een brief van 10 januari 1906 verder zijn waardering uit voor 'Het leven van Rozeke van Dalen': *"'t Is den sterken fijnen gezonden reuk van dat deel uit ons Vlaanderen die men bij elke bladzijde ontmoet en die ge zoo mild uitstrooit bij ieder jaargetijde. Ik wandel op dien vlasgaard in den morgendauw, alsuuk het drukke en wemelend gedoe ten tijde van den uugst up den kouter bij die duizenden rozenstruiken: ja, als een reusachtige dankbedevaart van landelijke heerlijkheid en weeld"*.⁹

Op 15 juni 1911 woonde Buysse samen met Emile Claus de begrafenis bij van de moeder van Maurice Maeterlinck.

Beide vrienden zijn vanzelfsprekend aanwezig op 16 juni 1913, ter gelegenheid van de begrafenis van hun mentor Camille Lemonnier, samen met talrijke prominenten uit de wereld van literatuur en plastische kunsten.

Gezamenlijke reizen

Buysse en Claus waren allebei bezeten door reizen. Buysse hield vooral van Frankrijk, waar hij regelmatig zijn jeugdvriend Maurice Maeterlinck bezocht. Claus had een voorkeur voor Spanje, Algerije en Marokko. Hij ging het licht ter plaatse bestuderen en maakte aantekeningen.

⁷ *Verzameld Werk*, deel zeven, blz. 135.

⁸ *Verzameld Werk*, deel zeven, blz. 191

⁹ Antonin Van Elslander, *o.c.*, blz. 67.

Van links naar rechts: Leon Bazalgette, Emiel Claus, Camille Lemonnier
en Cyriel Buysse voor het Roze Huis in Afsnee rond half april 1907
(foto uit Cyriel Buysse, 1891/1932, Gent,
Herdenkingscomité Cyriel Buysse, 1982, blz. 70).

Samen met de andere bekende luministische schilder Albert Baertsoen¹⁰ bezocht hij in 1898 Buysse, die op dat ogenblik aan een depressie leed, aan de Italiaanse Riviera te Bordighera.

In 1907 werd Claus aangezocht als jurylid voor de internationale tentoonstelling van het Carnegie Institute in Pittsburgh. Claus verbleef een maand in de Verenigde Staten. Als geboren causeur vertelde hij later zijn wedervaren in Pittsburgh, New York en Washington aan zijn vrienden. Zo is er een bekende foto van Leon Bazalgette, Emile Claus, Camille Lemonnier en Cyriel Buysse van april 1907 aan het 'Roze Huis' van Buysse in Afsnee. Verhaeren kwam net terug uit Rusland en vertelde honderduit. Maar ook Emile Claus die net zijn reis door Noord-Amerika achter de rug had, kon het gezelschap onderhouden met sappige verhalen.

De welstellende Cyriel Buysse was één van de eerste bezitters van een auto. Samen met Claus en de Franse criticus Léon Bazalgette ondernam hij eind april-begin mei 1911 een reis door Bretagne, Normandië en de Loirestreek.

In juni 1912 trokken de drie vrienden nu samen met Lemonnier opnieuw voor een tiental dagen naar Bretagne. Buysse zou over deze trip het artikel 'Centralisatie en ontvolking in Frankrijk' schrijven.¹¹

Het gezelschap Claus, Buysse en Bazalgette reisde begin juni 1913 opnieuw per auto naar Frankrijk en bezocht er o.m. Nancy, Pontcarlier, Orléans en Belfort. De reizen met de auto in Europa werden onderbroken door de vier oorlogsjaren.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog gingen hun wegen immers uit elkaar. Claus verbleef in Engeland en Buysse in Nederland. Toch zouden beide vrienden elkaar een paar keer in Londen ontmoeten en elkaar regelmatig schrijven. Op 5 november 1914 schreef hij aan Buysse dat hij "*het gewoel en de*

¹⁰ De families Baertsoen en Buysse waren met elkaar verbonden door de textiel fabriek 'Baertsoen-Buysse' in Gent.

¹¹ Verscheen in *De Telegraaf* van 7 juli en *De Nieuwe Gazet* van 15 juni 1912.

Cyriel Buysse werd in 1924, net voor het overlijden van Emile Claus, nog door hem geportretteerd. Het is een niet gesigneerd werk, olie op doek, dat wordt bewaard in het Museum van Deinze en Leiestreek (inv. nr. 119/Clau.e-16).

smoor van Londen” ontvlucht was. Hij zou inderdaad geruime tijd in Wales verblijven.

De Eerste Wereldoorlog was voor Claus nog een sterke periode, maar na 1918, toen hij was teruggekeerd in Astene, sloeg het luminisme als trend minder aan, hoewel het een hype was in die tijd om een schilderij van Claus te bezitten. Maar andere stromingen zoals dadaïsme en expressionisme kwamen sterk op de voorgrond. De twintigste eeuw was definitief begonnen. De bijna zeventigjarige Emile Claus slaagde er niet meer in een nieuw elan te geven aan zijn kunstenaarschap. Hij bleef de charmante man en volksvriend. Emile zou bijna alle dagen naar Deurle fietsen waar hij afstapte bij zijn “liefste” leerlinge Jenny Montigny en doorgaans ook zijn allerbeste vriend Buysse bezocht. Hij had weinig affiniteit met de jongere kunstenaars die in Latem waren neergestreken. Voor de oorlog was er wel een goed contact geweest met Albijn Van Den Abeele.

Enkele jaren na de Eerste Wereldoorlog werden Bazalgette, Claus en Buysse opnieuw getroffen door de reismicrobe. In juni 1922 doorkruisen ze als oudere heren van stand Frankrijk met wagen en chauffeur. Buysse beschrijft deze reis die door een autodeflect wordt afgebroken met veel kleur in ‘De Laatste Ronde’ (1923).

In 1923 zijn Claus en Buysse nog paraat in Ter Hulpen voor een bijeenkomst van de vrienden van Camille Lemonnier, precies tien jaar na zijn overlijden.

Het schielijke overlijden op 5 juni 1924 van Claus, enkele uren nadat ze samen te Deurle aan de Leieoevers hebben gezeten¹², zou Buysse sterk aangrijpen: *“Toen ik hem de volgende dag terugzag, lang hij roerloos op zijn doodsbed! Hij lag in rok en witte das, alsof hij naar een feest zou gaan. Het scheen alsof hij sliep, maar toch nog luisterde naar de geluiden van de wereld en of hij straks weer op zou staan en iets vertellen, zoals hij altijd had gedaan. Was dan nu werkelijk zo: gisteren naast mij aan de oever van*

¹² Eén van de laatste werken van Claus was een portret op doek van Cyriel Buysse dat zich in de collectie van het Museum van Deinze en Leiestreek bevindt.

*de Leie; gisterenavond op zijn rijwiel, met zijn 'caban' en zijn rond hoedje; en slechts enkele uren later koud en roerloos als een marmeren beeld, gedost in staatsieklere, voor het somber feest der eeuwigheid!"*¹³

Deze tekst verscheen in de vermelde studie over Claus.¹⁴ Het ging hier niet zozeer om een kritische studie van zijn werk maar om een poging om “de charme” van Claus als mens en vriend weer te geven. Hij laat Claus herhaaldelijk aan het woord. Door middel van talrijke anekdotes komt een levendig en verrassend-juist portret van de persoonlijkheid van Claus tot stand. Hieruit blijkt dat zijn schilderijen uit het leven zijn gegrepen.

Het boek werd net na diens overlijden geschreven. Buysse heeft het nog zeer moeilijk met het wegvallen van de kunstenaar, maar dat maakt vrij vlug plaats voor een meer optimistische noot: *“Ik zeg, Claus leeft ten eeuwige dage in zijn werk; maar naast dat werk zoek ik de man, die het geschapen heeft: die wondere mens, dat levenstrillend wezen, die flikkerende ogen, die lange, fijne, aldoor bewegende handen, dat wonder van levenskracht en levenslust, dat zijn overvloedige volheid, zijn overrijke natuur als een magnetisch-aantrekkelijke kracht om zich uitstraalde. Wie hem ontmoette, kwam dadelijk en onweerstaanbaar onder zijn bekoring”*.¹⁵

Buysse droeg het werk op aan koningin Elisabeth die een grote bewonderaarster was van Emile Claus.¹⁶ Naar Buysse later vernam, was het haar zeer in de smaak gevallen.

Stefaan DE GROOTE, Bachte-Maria-Leerne

¹³ *Verzameld werk*, deel zes, blz. 1249 en 1250.

¹⁴ Buysse schreef tenslotte nog een korte aanvullende herinnering bij het boek over Claus in *Kunst*, jrg. 1, 1930, blz. 9-10 (*verzameld werk*, deel zeven, blz. 247).

¹⁵ *Verzameld werk*, deel zes, blz. 1205

¹⁶ Enkele uren voor het overlijden van Claus was koningin Elisabeth nog op bezoek geweest. Hij schilderde op doek de ruiker bloemen die ze had meegebracht, signeerde het en plaatste er zelfs het uur op.

DE BETEKENIS VAN ENKELE STRAATNAMEN IN HANSBEKE

Dalestraat

Reeds in 1359 is er sprake van *ten dale de prochie van ansbeke*¹. Dale is een lager gelegen gebied in het zuidwesten van de gemeente.

Doornbosstraat

Een doornbos is een bosje met struikgewas van doornen of heesters met stekels. De plaatsnaam wordt voor het eerst vermeld in 1525 *byder keercke daerment heet den doorenbosch*.

Driesstraat

De Driesstraat ligt ongeveer op de plaats van de oude perceelsnaam Dries en verbindt de Reibroekstraat met de Boerestraat.

Over de oorsprong en de betekenis van *dries* zijn heel wat opvattingen ontwikkeld ook al omdat het woord in verschillende landschappelijke gebieden voorkomt en dus verschillende materiële toepassingen kende. Aan de hand van de recente studie van L. Van Durme² kan de evolutie van *dries* als volgt worden gereconstrueerd. In de primitieve landbouwstelsels was de hoeveelheid mest vaak ontoereikend om alle akkerland vruchtbaar te houden. Het eigenlijke akkerland, de zogenaamde *infield*, was in de vroege middeleeuwen gekenmerkt door omsloten percelen die permanent bewerkt werden en waar zelfs geen braakperiode was dank zij de aanvoer van mest en humus uit het bos en de heide. Naast het eigenlijke akkerland wordt de zogenaamde *outfield* onderscheiden: alles wat buiten de *infield* lag, d.w.z. de woeste grond, de heide, het bos met opgaande bomen, hakhout en struikgewas. Ook delen van de *outfield* werden zonder onderbreking als bouw-

¹ Alle oude voorbeelden komen uit J. LUYSSAERT, *Meetjeslandse toponiemen tot 1600. Hansbeke*, Gent, 1995.

² L. VAN DURME, *Dries, vooral in Centraal- en Zuid-Oost-Vlaanderen*, in *Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie*, jg. 70 (1998).

land bewerkt en lagen dan voor een lange periode (6, 7, 8 en meer jaren) braak om op krachten te komen. Na korte tijd groeide er gras op en deze dries kon nu een tijdlang dienst doen als gemeenschappelijke weide. Aan de rand van dit collectief weiland ontwikkelde zich een nederzetting en *dries* evolueerde zo van ‘collectief graasland’ tot ‘bewoningsvorm’.

Dries kan ook ‘dorpsplein’ en vooral ‘gehuchtplein’ zijn en die betekenis is te verklaren vanuit de overeenkomst in uitzicht en functie tussen de oude, gemene driesen en de pleintjes waarrond zich in dorpen en gehuchten de bewoning concentreerde. Deze openbare plaatsen omvatten graasland, houtgewas en wellicht af en toe ook een stukje akkerland, en de omwonenden hadden er weiderecht en houwrecht.

Vooraf in tijden van demografische druk en dus van een grotere vraag naar graangewassen breidden privé-personen het landbouwareaal uit door de exploitatie van kwalitatief slechtere gronden. De Dries in Hansbeke op de wijk Reibroek lag op droge lemig-zandgronden en was geschikt voor weiland.

Hammestraat

Een ham is een bocht of kromming in een waterloop en vandaar ‘perceel gelegen in zo’n bocht’. De wijk Hamme ligt in het noorden van Hansbeke en paalde vóór het graven van de Brugse Vaart (1613-1623) aan de Durme-Kale. Ter hoogte van Hansbeke vloeiende die rivier in een noordelijke meander of inham door het huidige Zomergem en vormde oorspronkelijk de grens tussen beide dorpen. De dorpsnaam Hansbeke houdt verband met de wijk Hamme. Aan de oorsprong van de naam Hansbeke ligt *hamsebeke*. Die ‘Hamsebeek’ zou volgens A. Martens³ de Bellebeek kunnen zijn die dwars doorheen de wijk Hamme liep.

Karmhoekstraat

Aan de oorsprong van deze naam ligt het Romaanse woord *carne* ‘hagebeuk’ (in het Frans *charme*). De Karmhoek was dus een plaats begroeid met hagebeuk, een veel voorkomende boom in onze gewesten.

³ A. MARTENS, *Hansbeke in 1700*, Hansbeke, z.j., p. 12.

Kerkakkerstraat

De Kerkakker werd reeds in 1443 vermeld *den kercackere*. Met *akker*, uit het Germaanse *akra*, werd de dorpsakker bedoeld, het bouwland van de hele nederzetting dat gemeenschappelijk werd bewerkt. De kerkakker lag bij de kerk en ontleende hieraan zijn naam.

Kippendonkstraat

Een verband met de dierennaam *kip* is uitgesloten, want in de Vlaamse dialecten heet een kip traditioneel een *kieren*, *hoender* of *henne*. In het Middelnederlands heeft *kip* twee betekenissen. De eerste wordt in verband gebracht met het Middelhoogduitse *kîpe* ‘korf, mand’. In een tweede betekenis is *kip* afgeleid van *kîppen* ‘kerven’ en betekent ‘greppel, groeve’. Misschien mogen we de naam in verband brengen met het element *kip* in de naam Kipdorp, waarin *kip* een kleine verhevenheid betekent. Ook een *donk* is een zandige verhevenheid in een moerassig terrein en Kippendonk ligt in een moerassig gebied. *Kip* en *donk* betekenen dus ongeveer hetzelfde, nl. ‘verhevenheid’.

Nieuwetuinstraat

Deze straat is genoemd naar het perceel waarop ze is aangelegd. Het Middelnederlandse *tuin* is ‘een omheining met staken en daartussen gevlochten teen of wilgentakken’. In de Middeleeuwen was het graasland niet omheind en het vee mocht overal vrij grazen. Om de bebouwde percelen te beschermen tegen het loslopend vee waren ze omheind met levende hagen of kunstmatige afsluitingen met staken met vlechtwerk. Het woord *nieuw* zegt dat het om een nieuwe omheining gaat. Na verloop van tijd is de naam van de omheining overgegaan op het perceel zelf.

Ommegangstraat

De naam herinnert aan de ‘ommegang van de processie’. Naast de heiligenverering en de bedevaarten waren ook processies een uiting van de devotie van het volk. De processie volgde meestal een vast parcours door de belangrijkste straten van het dorp. Soms wilden gelovigen hun godsvrucht beklemtonen door een lange processieweg af te leggen, maar om drankmis-

bruik en andere uitspattingen tijdens een te lange processie tegen te gaan, eiste bisschop A. Triest in 1618 dat de pastoors een korte processieweg zouden kiezen.

Palestraat

Genoemd naar de herberg het ‘Paelken’⁴ die ligt op de grens van Hansbeke en Landegem. De herberg zelf werd genoemd naar de grensmaal tussen deze beide dorpen.

Reibroekstraat

Zoals in *klein/kleen* is *rei* een wisselvorm van *ree* dat zelf teruggaat op *reen* ‘grensstrook’. In het West-Vlaamse dialect van de 19^e eeuw is een *ree* ‘een kleine greppel of voor in de akker om het water af te leiden’. *Reibroek* zelf ligt in een waterrijk gebied. Een *broek* is ‘drassige grond (voor hooiwinning)’ en om hem te draineren werden er sloten gedolven waardoor het mogelijk werd delen van de drassige grond uiteindelijk als akker te gebruiken. *Reibroek* is dus ‘een drassige grond met afvoergreppels’.

Rostraat

Een *ro* of *rode* is ‘een plaats waar geroid werd’. De plaatsnaam *Ro(de)* dateert uit de tijd van de middeleeuwse ontginningen, toen bos en heide op grote schaal in cultuurland werden omgezet. *Ro* ligt in het zuidoosten van Hansbeke en grenst aan Nevele.

Zandestraat

De wijk Zande dankt zijn naam aan de zandachtige droge bodem.

Jan LUYSSAERT, Merendree

⁴ A. MARTENS, *a.w.*, p. 46.

OVER DE PASTORIE EN DE PASTOORS VAN LANDEGEM IN VROEGERE TIJDEN

De pastorie

In de documenten die ik tot nu toe heb gevonden, werd het huis van de pastoor voor het eerst vermeld in 1495¹: “*een sticxkin lants ligghende zuutwaert va(n) sprochiae(n)s huuse*”. Het Middelnederlandse woord *prochiaen* betekent zowel ‘parochiaan’ als ‘pastoor’, dus *sprochiae(n)s huuse* betekent ‘het huis van de pastoor’. Enkele jaren later in 1508 wordt de pastorie voor een tweede keer vermeld² “*een sticxkin lants ligghen(de) zuutwaert van sprochiae(n)s huuse*”.

In 1521 wordt het pastoorshuis (met de grond) aangeduid met de benaming priesterage: “*een sticxken lants lighen(de) ande priesterage*”.³ Ook in 1544 komt deze benaming voor: “*ee(n) sticxken lants ligghen(de) Inde priesterage stic*”.⁴ In alle verdere bronnen wordt de pastorie *priestrage* genoemd.

In zijn visitatieverlag van 1624⁵ schreef bisschop Antoon Triest dat de pastorie van Landegem door de grote bijdragen van de gelovigen van Landegem grondig was gerestaureerd. We mogen hieruit terecht besluiten dat het pastoorshuis fel te lijden had onder de vernielingen van de godsdienstroebelen in Landegem in de tweede helft van de 16e eeuw.

De pastorie staat afgebeeld op de kaart van de “Driesschen binnen de Prochie van Landeghem” door G. De Deken van 1749. Ze had toen twee bouwlagen en vijf traveeën onder een hoog zadeldak. Deze afbeelding vertoont een grote gelijkenis met het huis dat in 1989 door K. Lanclus⁶ werd

¹ RAG, fonds abdij Drongen, nr. 115, f. 9r.

² RAG, fonds abdij Drongen, nr. 116, f. 18r.

³ RAG, fonds abdij Drongen, nr. 117 en f. 185r.

⁴ RAG, fonds abdij Drongen, nr. 118, f. 9v.

⁵ J. Luyssaert, *Het kerkelijk leven te Landegem volgens de visitatieverslagen van bisschop Triest (1623-1654)*, in *Het Land van Nevele*, jg. 33 (2002), afl. 1, p.11-37.

⁶ K. Lanclus, *Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen. Deel 12n*, Turnhout, 1989, p. 288-289.

gefotografeerd en beschreven; het was toen opgesplitst in twee woningen en bestond uit zes traveeën.

In 1999 werd de gewezen pastorie afgebroken en moest ze plaats maken voor appartementen.

De pastoors

De kerk van Landegem werd bediend door monniken van de abdij van Drongen. In zijn overzichtslijst van de pastoors van Landegem vermeldt F. Michem voor de 16e eeuw enkel Petrus Steurbaut en Gerulpus Borluut.⁷ In een document van de abdij Drongen⁸ vond ik in 1541 nog een andere pastoor nl. Martin van Ceescamp of Chescamp⁹: “*heer martin va(n) ceescamp p(res)but(er) prochipape va(n) landeghe(m)*” en “*marte(n) va(n) chesca(m)p*”.

Pastoor Petrus Steurbaut of Pieter Stuerbaut vond ik voor het eerst vermeld in 1557.¹⁰ In 1571 was hij nog steeds pastoor van Landegem en eigenaar van de pastorie en de grond waarop ze staat: “*Heer Pieter stuerbaut ghebruuct hem toebehooren(de) met zynder cuere De priesteraege groot wesen(de) In erven iijC R(oeden) gheleghe(n) binn(en) der voorn(oemde) Prochie (=Landegem)*”.¹¹

In 1577 bewoonde een nieuwe pastoor Willem Coets de pastorie op de wijk Overdam te Landegem. Ook hij komt niet voor in de lijst van F. Michem¹²: “*Heer Willem coets pastuer van landeghem ghebruuct hem toebehoerende De behuuste stede Daer hij went wesende De priesteraegie van landeghem groet In erven iijC xlij R(oeden)*”.¹³

⁷ F. Michem, *De pastoors in het Land van Nevele*, in *Het Land van Nevele*, jg. 4 (1973), afl. 3, p. 140.

⁸ RAG, fonds abdij Drongen, nr. 65, f. 67r en 68r.

⁹ Ceescamp of Chescamp is een weergave van de plaatselijke uitspraak van de huidige gemeentenaam Serskamp.

¹⁰ J. Luyssaert, *Landegemse belastingplichtigen in 1557 en 1577*, in *Het Land van Nevele*, jg. 33 (2002), afl. 2, p. 178.

¹¹ SAG, reeks 28, bundel 36/152, penningcohier van 1571, f. 44v.

¹² Zie noot 6.

¹³ SAG, reeks 28, bundel 36/152, penningcohier van 1577, f. 30v.

Pieter Stuerbaut verhuurt volgens datzelfde document gronden op de westhoek te Landegem maar wordt er niet meer *pastuer* genoemd wel *heer*: “*van heer pieter stuerbaut*”.¹⁴

In de 16e eeuw kende Landegem zeker vier pastoors: Martin van Ceescamp of Chescamp, vermeld in 1541; Pieter Stuerbaut van 1557 tot 1571, Willem Coets¹⁵, vermeld in 1577 en Gerulphus Borluut van 1586 tot 1603.

De kinderen van Pieter Stuerbaut en Isabele Ledersnijders¹⁶

Waarom Pieter Stuerbaut in 1577 was vervangen door een nieuwe pastoor probeer ik hierna te verklaren.

Op 18 september 1571 begaven pastoor Pieter Stuerbaut¹⁷ en zijn buurvrouw Isabele Ledersnyders zich naar het kasteel van Nevele. In een van de zalen van het ondertussen min of meer gerestaureerde kasteel¹⁸ maakten ze hun opwachting bij Jan Van Sente Thomaes, amman, Joos Van Dycke, burgemeester en de schepenen van het Land van Nevele Gheerolf Loonkens, Maurus De Wulf en Kaerle Yde.

Voor deze beide Landegemnaren was het een belangrijke dag want ze waren van plan hun bezittingen over te dragen op hun natuurlijke kinderen Tanneken en Janneken Stuerbaut.

Het was blijkbaar nog niet doorgedrongen tot pastoor Stuerbaut dat hele groepen hervormers de kerk dringend wilden zuiveren van allerlei scheefgegroeide situaties. In 1578 zou Landegem zelfs een calvinistische kerk-

¹⁴ SAG, reeks 28, bundel 36/152, penningcohier van 1577, f. 6v.

¹⁵ De naam Coets komt nog steeds voor in Vlaanderen en is een vogelnaam (F. Debrabandere, *Woordenboek van de familienamen in België en Noord-Frankrijk*, Brussel, 1993, p.799.

¹⁶ RAG, fonds baronie Nevele, denombrementen, nr. 2449 van 18.9.1571.

¹⁷ In de documenten wordt hij *schuerbaut* genoemd, maar dit is duidelijk een schrijffout voor de naam Steurbaut, die trouwens nog steeds bestaat.

¹⁸ H. Schaeck, *Het kasteel van Nevele, een stand van zaken*, in *Het Land van Nevele*, jg. 33 (2002), afl. 2, p. 107 en 133-139.

raad kennen.¹⁹ Na de eerste reformatorische golf in onze gewesten reageerde de kerk niet alleen met de inquisitie, onderdrukking en uitroeiing van de zogenoemde ketters, van 1545 tot 1563 vond bovendien het Concilie van Trente plaats dat een antwoord wilde geven op de reformatie door de katholieke leer duidelijk vast te leggen en door maatregelen te nemen tegen de bestaande wantoestanden. Maar door de voortdurende politieke onrust duurde het nog tot na het provinciaal concilie van Mechelen in 1607 voor alle besluiten van het Concilie van Trente ingang vonden in onze gewesten. Het hoeft ons dan ook niet te verbazen dat pastoor Pieter Stuerbaut zich weinig stoorde aan zijn celibaatsverplichtingen en bij zijn buurvrouw Isabele Ledersnijders twee natuurlijke kinderen had verwekt die zijn familienaam droegen.

Hij nam zijn vaderschap zeer ernstig op en hij en zijn bijzit begiftigden hun kinderen met huizen en gronden in Landegem en omgeving. Eerst “*een behuude hofstede ghestaen ende gheleghen binnen de prochie van landeghem bijder kercken neffens de priesteraige daer de voornoemde moeder nu Inwonende es*”. Isabele Ledersnijders was dus de buurvrouw van pastoor Pieter Steurbaut. Verder kregen de kinderen nog een meers “*ligghende boven landeghem brugghen*”, een meers en een stuk land in Vosselare en verscheidene stukken land in Landegem.

Uit dit ambtelijk stuk van 1571 besluit ik dat Pieter Stuerbaut omwille van het levende bewijs van zijn verhouding met zijn buurvrouw Isabele Ledersnijders na 1571 werd vervangen door pastoor Willem Coets.

Pieter Stuerbaut wordt wel nog in 1577 vermeld als *heer* maar van Isabele Ledersnijders is er in dat document geen sprake meer. Was zij met haar kinderen verhuisd? Misschien duiken er ooit eens archiefstukken op die ons helpen om dit verhaal verder te zetten.

Jan LUYSSAERT, Merendree

¹⁹ J. Decavele, *Het Land van Nevele in de hervormingstijd*, in *Het Land van Nevele*, jg. 12 (1981), afl. 4, p. 160-161.

PO EN PAOLETTO

In zijn artikel over “De Nevelse Zeistraat anno 1870-1880”¹ zoekt J. Taeldeman de parallellen tussen de namen van een aantal antihelden uit enkele literaire creaties van Cyriel Buysse en de werkelijke bewoners van de Zeistraat én de Blasiusdriesstraat. Dit gebeurt aan de hand van vergelijkingen met de door Buysse gebruikte familienamen en bijnamen met de namen en beroepen van enkele inwoners van die beide straten zoals ze in de bevolkingsregisters van Nevele genoteerd staan.

Naar aanleiding van ditzelfde onderwerp verklaarde Cyriel Buysse in 1913 in een interview met de criticus E. d’Oliviera:

“Ik zie de werkelijkheid vóór mij en op de werkelijkheid, die als beeld in mijn hoofd zit, ga ik bouwen. Maar er komt zoveel bij en er gaat zoveel af. In mijn werk is het gedeelte van de verbeelding zeer groot.”

“... Het is wel gebeurd dat sommige mensen zeiden: Mijnheer Buysse heeft over ons geschreven. Maar dan werd eraan getwijfeld, omdat sommige dingen niet precies klopten” en verder... “De mensen in mijn boeken zijn niet helemaal integraal zoals zij langs de wereld lopen.”

J. Taeldeman besluit zijn bijdrage dan ook terecht:

“... Buysse heeft, zelfs tot in details, zijn stof geput uit de hem direct omringende én aangrijpende realiteit. Daarbij gooide hij de concrete feiten en personen in de smeltkroes van z’n artistieke verbeelding en smeedde die om tot een globaal beeld dat we mogen bestempelen als een meesterlijk document humain van de allerhoogste authenticiteit. Precies daardoor echter moeten we er ons steeds weer voor hoeden Buysse’s werk als een rigide kroniek te willen lezen.”

Buysse heeft zeker de invloed van zijn schrijvende tantes ondergaan en hij verklaarde zelf: *“Mijn geest werd gevoed door lectuur, ‘s avonds en in mijn schaarsche ontspanningsuren. Mijn moeder, en vooral mijn tante Virginie Loveling steunden mij daarin.”* Prof. dr. A. Van Elslander schreef in zijn

¹ J. TAELEDMAN, *De Nevelse Zeistraat anno 1870-1880*, in *Mededelingen van het Cyriel Buyssegenootschap*, Gent, 1987, p. 137-149.

inleiding op het “Verzameld Werk van Cyriel Buysse² “... en van Pauline, Buysse's moeder, die niet het literair talent bezat van haar jongere zusters, maar toch ook een uitzonderlijke vrouw moet zijn geweest: een beminnelijke, fijngevoelige, dichtelijke natuur.”

Buysse was een meester in het typeren van mensen uit zijn omgeving en ook zijn tantes waren fijne waarnemers in het genre. Virginie schreef in haar biografie: “Van in onze kindsheid maakten wij verzen, Rosalie en ik. Alles wat in huis omging, elke gebeurtenis in het dorp, werd dadelijk op rijm gesteld en meestal met behulp van een bakje met waterverfklompjes geïllustreerd”.³

Hebben de tantes, Rosalie en Virginie ook gebruikt gemaakt van typische Nevelse situaties en personen? Uiteraard wel, zo heeft Virginie o.a. in 1885 in haar roman “Sophie” de schoolstrijd in Nevele beschreven, en ook in de novelle “Meester Neirinck” toont ze zich een meester in het uitdiepen van karakters. De jonge Buysse was een gulzig lezer en zal zeker de werken van zijn tantes hebben verslonden en wij hoeven ons dus nauwelijks af te vragen in hoeverre hun werken een invloed hebben gehad op de debuterende jonge schrijver bij het typeren van Nevelse figuren.

Hierna gaan we dieper in op “Po en Paoletto”, een literair juweeltje van Rosalie.

Rosalie Loveling overleed in Nevele op 4 mei 1875 op 41-jarige leeftijd. In haar laatste winter schreef zij nog de novellen “Mijnheer Daman en zijn erfgenamen” en “Juffrouw Leocadie Stevens” en - alhoewel zwaar ziek - het ontroerende, fijne “Po en Paoletto”, een werkje waar, zoals zo vaak bij Rosalie, een ondertoon van ontgoocheling en droefheid doorheen klinkt. Dit werkje werd in 1875 door haar zuster ondergebracht bij de rest van het nagelaten werk van Rosalie en uitgegeven in een bundel “Nieuwe Novellen”. Deze novelle verscheen opnieuw in “Nieuwe Novellen van

² *Cyriel Buysse, Verzameld werk, samengesteld en ingeleid door prof. dr. H. van Elslander met de medewerking van dr. A.M. Musschoot, Brussel, 1974, deel 1.*

³ *V. LOVELING, Herinneringen, bijeengebracht en ingeleid door Antonius van Elslander, Hasselt, 1967, p. 10.*

Rosalie en Virginie Loveling” (Amsterdam, 1890) en is ook nu nog te vinden in “Vlaamse volksverhalen uit vroeger tijd” met toelichting door dr. T.W.R. de Haan (Prisma-boeken nr. 1850).

Het verhaal

Pauline (Po), een 12-jarig doofstom meisje komt inwonen bij de familie van baas Van Hecke, de huisbaas van Giuseppe Roselli die door de dorpelingen van Meerkerke “Djoosep den glazenmaker” wordt genoemd. Hij is schilder én glazenmaker en trekt rond van dorp tot dorp als hersteller van glas en ramen. Hij heeft een inwonende knecht Conciper, die evenals hijzelf Zwitser is, en die o.a. zorgt voor herstellingswerken in het atelier. Wanneer een neefje van Giuseppe, Paoletto, naar Meerkerke komt om er de stiel te leren, worden beide kinderen mede als gevolg van hun taalhandicap - zij is doof, kan niet spreken en hij spreekt aanvankelijk alleen Italiaans - opperste beste vriendjes, en beloven zij elkaar om later samen te huwen. Begin september was er kermis in Meerkerke en Paoletto schenkt het meisje een loden ringetje, en het meisje ervaart dit als een hernieuwing van hun belofte. De jongen wordt ouder, gaat naar school en integreert zich in het dorp en vervreemdt beetje bij beetje van zijn vriendin en... vergeet zijn belofte.

De personages

Giuseppe Roselli is dus beroepshalve schilder en glazenmaker en werd volgens Rosalie geboren in Zwitserland, in het kanton Ticino, district Giubasco. Hij is ongeveer 40 jaar oud en woont in Meerkerke in een “*veel te*” groot huis “*in ene ouderwetse woning met den gevel naar de straat gekeerd, en in het bezetsel van den muur bevond zich een schild, Christus verbeeldende, die onder het kruishout valt. Op de achterzijde van het huis verhief zich een hoge schoorsteen, waarop een zonnewijzer getekend stond. Het kwam nog voort van de oude abdij, zegde men, en was, ten tijde dat de kloosters afgeschaft werden, als nationaal goed verkocht geworden...*

Giuseppe heeft een knecht, Conciper, zo'n 40 jaar oud, Zwitser, en ook glazenmaker van beroep. Maar terwijl Giuseppe meestal te lande ging “*met de kas op den rug, met enen groten bal stopverf erop en in de rechterhand den brede, platten houten meter*” deed Conciper meestal het huiswerk en was hij ook kok en “*gedurende den tijd die hij over had, verguldde hij lijsten*

voor spiegels en prenten en schilderde hij houten beeldekens en kapellekens voor de boerinnen, die ze dan 's zondagsmorgens kwamen halen."

Er hang in het verhaal ook een wolk van geheimzinnigheid over de echte afkomst van neefje Paoletto:

"Ja, wie was Paoletto? Giuseppe zegde het niet, en geen mens die ernaar vragen dorst. Spraken zij Conciper ervan, zo haalde deze de schouders op en zegde, dat hij het niet wist..."

Ook de Baron van Mere, *"een oud jonkman van in de vijftig jaar"* had geïnformeerd en *"... hij kon het toch niet te weten krijgen, of Giuseppe getrouwd was, en of Paoletto zijn kind was of niet."*

Het is vrij duidelijk dat Rosalie Loveling in deze novelle Nevele bedoelt wanneer ze over Meerkerke schrijft. Een deel van het verhaal speelt zich trouwens af rond het oude Sint-Jansklooster in de huidige Langemunt (voorheen St.-Jansstraat) te Nevele⁴. Ze beschrijft ook enkele overblijfselen van deze locatie:

"Gelukkig lag er dicht achter het huis van Giuseppe een grote waterput, die men den Paterswal noemde",

en verder nog:

"Ze sliepen in dezelfde kamer. Deze was even groot als de andere plaatsen van het huis; men moest twee treden op om er in te gaan; zij was zeer laag van zoldering, roodgevloerd en had een venster zoals dat ener kerk, waarvan de groenachtige ruitjes in lood waren gevat. Men zegde ook dat dit de kapel der paters was geweest."

Bovendien wordt ook de kermis van begin van september even vernoemd: *"... Het was september geworden, het was Meerkerkekermis, en de kramen stonden op de kleine plaats van het dorp, de kramen met hare grauwe linnen kap en haar katoenen voorhangel van witte en rode ruiten, met al de bergen amandels, Spaanse noten, lekkerkoek en caramellen!"*

Uit alles wat voorafgaat kan men zich terecht de vraag stellen of dit zo maar een verhaaltje is, ontsproten uit het brein van Rosalie Loveling of zou deze his-

⁴ J. VAN DE CASTEELE, *Grauwe Zusters of Penitenten-Rekollektinen te Nevele 1502-1784*, in *Het Land van Nevele*, jg. 9 (1978), afl. 4, p. 155-242.

torie over één van de eerste gastarbeiders in het Land van Nevele inderdaad raakvlakken hebben met het Nevele van meer dan anderhalve eeuw geleden?

Bij het napluizen van de bevolkingsboeken van Nevele van 1856-1866⁵ doken plots, tussen de honderden min of meer vertrouwde Nevelse namen, enkele vreemde namen op. Op het adres “Dorp 149” woonde, tussen vele anderen, Jan Baptist Sarina, glazenmaker, en geboren te St.-Antoine in Zwitserland, 37 jaar oud en ongehuwd.

Dorp 149

1	Beaufort Marcelin	timmerman	°Nevele 27 jaar	gehuwd	naar Roubaix in 1860
2	Vereecke Marie-Therese	huisvrouw	°Vosselare 24 jaar	gehuwd	idem
3	Beaufort Auguste	zonder beroep	°Nevele 7 maand	ongehuwd	idem
4	Monteyne Josephina	dienstmeid	°Drongen 20 jaar	ongehuwd	naar Drongen in 1858
5	Sarina Jan-Baptist	glazenmaker	°St.-Antoine (Zwitserland)	37 jaar	ongehuwd
6	Beaufort Mathilde	zonder beroep	°Nevele 26.11.1858	ongehuwd	naar Roubaix in 1860
7	Maerschack Jacob Frans	timmerman	°Nevele 13.04.1834	gehuwd	huwt 25.05.1859 met Van Wanseele Caroline
8	Van Wanseele Carolina	huisvrouw	°Nevele 26.05.1834	gehuwd	
9	Bettens Augustus	herbergier	°Vosselare 29 jaar	gehuwd	sedert 30.09.1860 met nr. 10
10	De Vogelaere Stephanie	landbouwster	°Nevele 14.03.1837	gehuwd	
11	Maerschack Theophilus	zonder beroep	°Nevele 22.03.1860	ongehuwd	
12	Bettens Marie-Leonie	zonder beroep	°Nevele 23.01.1861	ongehuwd	
13	Maerschack Marie Regnilda	zonder beroep	°Nevele 12.06.1862	ongehuwd	
14	De Vogelaere M. Virginie	dienstmeid	°Nevele 16.05.1839	ongehuwd	sedert 13.06.1862
15	Bettens Henri	zonder beroep	°Nevele 14.09.1862	ongehuwd	
16	Bettens Rosalie Hortence	zonder beroep	°Nevele 01.05.1864	ongehuwd	
17	De Meyer Eustachius	kleermaker	°Vinkt 37 jaar	gehuwd	sedert 1864
18	De Schrijver Josephina	mutsenmaakster	°Nevele 13.08.1829	gehuwd	
19	Neigen Hubert	smid	°Nack (Pruyssen) 28.01.1831	gehuwd	sedert 1865
20	Bettens Emile	zonder beroep	°Nevele 10.11.1865	ongehuwd	

⁵ GAN, Bevolkingsregister van Nevele, 1866.

De nummering van de huizen gebeurde in 1856 nog vertrekkend vanuit het centrum en dan verder in wijzerzin. Doordat in het Bevolkingsregister van 1856 het huisnummer 148 het laatste huis van de Zeistraat was, moet bijgevolg het nummer Dorp 149 het huis op de noordoostelijke hoek van de Zeistraat met de Langemunt zijn, richting Vosselare. Het betreft herberg St.-Huybrecht die, aan de vele verschillende bewoners te zien, waarschijnlijk ook dienst deed als een soort logementshuis.

Zij werd in 1970 eveneens gebruikt als decor voor enkele herbergscènes bij de opname van de Vlaamse film “Mira” met Willeke van Amelrooy en Jan Declair.

Het verhaal is hiermee nog niet af, want de bevolkingsregisters van 1866 blijken nog meer in petto te houden: in het nummer 2 van het “Kattenstraatjen” woonde de familie Dobbelaere en... die had een inwonende gast, nl. de 69-jarige Antoine Tamagni eveneens geboren te St.-Antoine in 1797 in Zwitserland, en ook glazenmaker van beroep. Hij overleed te Nevele in 1870, op 73-jarige leeftijd. Het is bovendien niet zonder belang dat de tuin van de familie Dobbelaere (baas Van Hecke?) in het nu verdwenen Kattestraatje, vrij dicht bij de tuinen van het voormalige St.-Jansklooster lag.

Bovenstaande informatie wekt duidelijk het vermoeden dat de 5 jaar later, in 1875 overleden Rosalie Loveling, vrijwel zeker op de hoogte moet zijn van het vrij lange verblijf te Nevele van beide vreemdelingen, geboren in het kleine Zwitserse bergdorpje San Antonia, pal op de Zwitsers-Italiaanse grens.

Maar in het gemeentearchief van Nevele vonden we uiteindelijk de verrassing én oplossing van het probleem.

Het Bevolkingsregister van 1846 (tot 1856) vermeldt in het nr. 79 van de St.-Jansstraat de volgende personen:

1. Tamagni Antoine, glazenmaker, geboren te “St.-Antoine in Switserland”, canton Tezyn, 52 jaar en ongehuwd.
2. Dobbelaere Charles, glazenmakersknecht, geboren te Meigem, 27 jaar oud, ongehuwd (vertrekt naar Zomergem in januari 1849).
3. Tamagni Michiel, glazenmakersknecht, geboren te St.-Antoine, Zwitserland, 26 jaar en ongehuwd (hij komt van Drongen op 22.03.1849 en vertrekt terug naar daar op 19.09.1850).

4. Sarina Baptista, glazenmakersknecht, geboren te St.-Antoine Zwitserland, 35 jaar, aangekomen van Bellinzona, Zwitserland.

Heel dit verhaal krijgt dus een extra kleurtje wanneer nu blijkt dat volgens datzelfde register Antoine Tamagni en zijn inwonende knechten de onmiddellijke burens waren van de familie Loveling, want in 1846 woonde in het nr. 78 de 55-jarige weduwe Marie Comparé, winkelierster, samen met haar kinderen Sophie Fredericq, 26 jaar, Alexander Fredericq, 25 jaar, Marie Fredericq, 23 jaar, Pauline Loveling, 14 jaar (en op dat ogenblik verblijvende in “de kostschool te Meenen”), Rosalie Loveling, 12 jaar en Virginie Loveling, 11 jaar oud.

Besluit

In het midden van de 19de eeuw woonden er in Nevele gedurende een vrij lange periode daadwerkelijk Zwitserse schilders/glazenmakers, afkomstig van St.-Antoine. Er zijn meerdere plaatsen met die naam in Zwitserland. Zo is er St.-Antoni (bij Freiburg), St.-Antönien (ten noorden van Davos), Antonino (zuidwest van Giubiasco) en tenslotte San Antònio, een bergdorpje eventjes ten oosten van Giubiasco. Als gevolg van hun ligging komen enkel de laatste twee in aanmerking als mogelijke geboorteplaats van deze mensen, en heel waarschijnlijk zal San Antònio, omwille van de onmiddellijke nabijheid van Giubiasco én de schrijfwijze van de gemeentenaam, het voordeel van de twijfel moeten krijgen.

De figuur van Giuseppe Roselli zou dan in werkelijkheid Antoine Tamagni kunnen zijn, Conciper de iets jongere Jan Baptist Sarina en Paoletto kan ontleend zijn aan de jonge Michiel. De toen 12-jarige Rosalie heeft ze zeker gekend als naaste burens in 1846, en we kunnen ervan uitgaan dat in het midden van de 19de eeuw deze zuiderlingen aanvankelijk het onderwerp van gesprek zullen geweest zijn in Nevele en wijde omgeving. Deze mensen, allemaal afkomstig uit hetzelfde dorp, vielen op door hun geslotenheid omtrent hun afkomst maar evenzeer door hun uitbundigheid, althans volgens de novelle, en integreerden zich goed in het Nevelse gemeenschapsleven. Ze waren lid van zowel de boldersclub, de boogschutters van St.-Sebastiaan als van de fanfare St.-Cecilia, waar Conciper klarinet speelde en Paoletto fluit. Giuseppe was de vaandrig van de fanfare. Bovendien blijkt nu ook uit de gegevens van het bevolkingsregister van 1846 dat de toenma-

lige 52-jarige Antoine Tamagni in de St.-Jansstraat er in 1849 de 26-jarige Michiel, ongehuwde naamgenoot of zoon, gedurende anderhalf jaar op logement kreeg.

Aanleiding genoeg om fictie en werkelijkheid door elkaar te halen en uiteraard voldoende stof voor de toen goed 15-jarige buurmeisjes om er over te praten, misschien te dromen... en er later over te schrijven? Rosalie heeft deze novelle geschreven met de naderende dood voor ogen, en rond deze kleurrijke figuren een verhaal geweven. Net zoals later neef Cyriel, heeft zij gebruik gemaakt van een bestaand gegeven uit Nevele. Een aantal zaken werden bijgevoegd en een aantal andere zullen dan weer weggelaten zijn. En het is zoals zo vaak bij Rosalie, een verhaal geworden met weer eens een ondertoon van droefheid en ontgoocheling: het “mondhode” meisje, een verkeerd begrepen en/of afgewezen (exotische) liefde en een tragisch einde,... de verleiding is groot om er misschien enkele biografische trekken in te ontwaren. Maar dit is en zal uiteraard altijd een veronderstelling blijven.

Ronald DEDECKER, Brugge

AANVULLING bij aflevering 3 van ons tijdschrift van dit jaar: Vinkt en Meigem in mei 1940.

De artikels “*Olga D’Haenens noteerde haar belevenissen*” en “*Etienne D’Haenens: als zestienjarige door het oog van de naald gekropen*” zijn een, door onze redactie, bewerkte versie van de bijdragen die verschenen in het driemaandelijks tijdschrift van het Koninklijk verbond der Ridders met Zwaarden Oost-Vlaanderen 1996, jg. 10, nr. 4 bis en 1997, jg. 11, nr. 11 onder de titel “*Onuitgegeven getuigenis over Vinkt 1940*” samengesteld door Geert Klinkaard, pseudoniem van de heer Octaaf Martens, sinds jaren trouw lid van onze kring.

De redactie

BACHTEMOLEN OF REKKELINGEMOLEN

Mooie, wellicht nog nooit gepubliceerde foto, van de voormalige Bachtmolen of de Rekkelingemolen met molenhuis uit Bachte. De foto werd genomen vanuit de richting van Deinze (vermoedelijk de stokerij Filliers). De houten windmolen werd reeds vermeld in een proces verbaal van afpaling der gemeente Bachte-Maria-Lerne van 13 mei 1823 en was generatie na generatie in de handen van de familie Van Damme.

De oudst gekende eigenaar was mulder Bernard Van Damme. In 1870 kwam de molen door verkoop in handen van Charles Van Damme en vanaf 1892 van diens kinderen. De familie Pierre Danneels-Van Damme kocht hem in 1892. Pierre Danneels was afkomstig van Deurle. In 1900 werd hij opnieuw verkocht aan Emile Van Damme.

Tijdens de meidagen van 1940 werd de molen geraakt door een brandbom en bleef veertien dagen branden. De totale afbraak van de molen volgde in 1941. De laatste mulder Emiel Van Damme bleef wonen in het molenhuis dat in de jaren negentig werd afgebroken en vervangen door een nieuwbouw waar nu de familie Moyaert in woont.

Stefaan DE GROOTE, Bachte-Maria-Lerne

Bron: Kultureel Jaarboek voor de provincie Oost-Vlaanderen van 1961 en mondelinge informatie van Marcel Janssens

TWEE GETUIGENISSEN OVER DE GROTE OORLOG: notities over de gebeurtenissen in Poesele tijdens de Eerste Wereldoorlog opgetekend door gemeenteambtenaar Jules De Meulenaere en pastoor Leonard De Roo

Dankzij mevrouw Mildred Kale-Lievens¹, dochter van Baziel Lievens en Zulma De Meulenaere, twee Poeselse emigranten naar de Verenigde Staten en ons lid de heer Luc Neyt kwamen we in het bezit van twee getuigenissen over de Eerste Wereldoorlog. De eerste getuigenis werd vrijwillig opgetekend door Jules De Meulenaere die in 1920 naar de Verenigde Staten uitweek. Ze was bedoeld als een getuigenis van de Grote Oorlog bestemd voor zijn kinderen en kleinkinderen. De tweede getuigenis, opgetekend door pastoor Leonard De Roo, werd opgetekend op vraag van het Bisdom Gent.

De notities van Jules De Meulenaere

Jules of Julius De Meulenaere werd op 15 april 1895 te Poesele geboren als zoon van Alfons en Marie Emma Verplaetse, beiden afkomstig uit Meigem. Moeder De Meulenaere baatte in de Beentjesstraat nr.1 te Poesele, juist naast de kerk, een winkeltje uit en hield er een cafeetje open, “De Kroon”. Alfons verdiende de kost als leurder met linnen en stoffen. Deze handel bezorgde hem en zijn familie de bijnaam “Lijnwaad”. Deze bijnaam was bij de lokale bevolking beter bekend als hun familienaam daarom lieten ze een naamstempeltje ontwerpen met daarop de vermelding: “LYNWAAT - POESELE”.

Alfons De Meulenaere² was reeds vóór de Eerste Wereldoorlog uitgeweken naar de Verenigde Staten. In 1919 volgde zijn vrouw met haar dochters en in 1920 zou ook Jules De Meulenaere de overtocht aanvatten om nooit meer naar zijn geboortedorp terug te keren. Hij vond werk bij John Deere Planter Works. In 1925 huwde hij de zeven jaar jongere Marie Bultynck

¹ A.Bollaert, *Back to the roots ... een verslag*, in *Het Land van Nevele*, 1992, afl. 4, blz. 289/293

² A.Bollaert, *Alfons “Klondike” De Meulenaere, een goudzoeker uit het land van Nevele*, in *Het Land van Nevele*, 1997, afl. 3, blz 195/201.

Huwelijksfoto van Jules en Marie De Meulenaere (1925)

(° 22.09.1902) die afkomstig was uit Waardamme. Uit dit huwelijk werden twee dochters geboren Irène en Rose-Marie. Hij overleed op 23 maart 1969 te Moline. Zijn echtgenote stierf enkele maanden later, op 10 december 1969, te Coal Valley. Tot aan zijn dood bleef hij regelmatig corresponderen met de Poeselse hoofdonderwijzer Adhemar Mestdach zodat het contact met zijn geboortedorp nooit verloren ging. Volgens meester Mestdach was Jules De Meulenaere een zeer verstandig en wijs man die onderwijzer wilde worden maar door de oorlog zijn droom abrupt zag afgebroken. Zo lijkt het gemakkelijk te verklaren waarom de plaatselijke overheid hem aanduidde om als gemeentelijk ambtenaar de contacten tussen de Duitse bezetter en het gemeentebestuur te onderhouden.

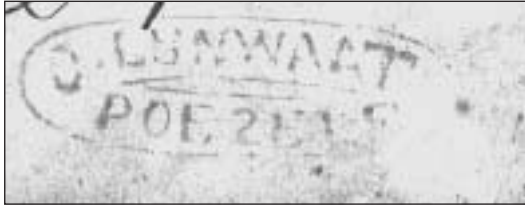
De Meulenaere noteerde zijn getuigenis in het Engels. Ze werd door ons vrij vertaald waarbij we getracht hebben de oorspronkelijke zinsconstructies zo veel mogelijk te behouden.

Poesele is een kleine gemeente in Oost-Vlaanderen met ongeveer 500 inwoners. Het is gelegen 11 mijl ten westen van Gent en 5 mijl van Deinze. Gedurende vier jaar lag het op ongeveer 30 mijl van de Westerse frontlijn. Tijdens de laatste vier weken van de Eerste Wereldoorlog bevond het zich als het ware op de tweede frontlijn van het Duitse leger gecreëerd door de rivieren de Schelde en de Leie en de kanalen lopende van Deinze naar Heist aan Zee, van Gent naar Oostende en van Gent naar Holland. Maar de wapenstilstand werd getekend vooraleer een grote veldslag tussen de Duitsers en de Geallieerden kon plaatsvinden. Tijdens de Tweede Wereldoorlog was het wel een heus strijdtoneel waarbij in de buurgemeenten Deinze, Vinkt en Meigem veel burgers werden gedood. De meeste onder hen die vermoord werden waren onschuldige dorpingen.

E 4: Naam van de Duitse legerdivisie die actief was op het Belgische west-front.

POEZELE: Duitse vertaling van Poesele.³

³ Een Duitse vertaling kun je de vervanging van de S door een Z in de gemeentenaam moeilijk noemen. Het is wel merkwaardig dat gedurende de oorlogsjaren een gemeentestempel werd gebruikt met de naam **Poezele** i.p.v. Poesele als men weet dat een Duitse z als ts wordt uitgesproken.

Naamstempeltje van de familie
De Meulenaere met hun bijnaam.

B **Arbeitsausweis.** ✓ Nr. *1011 B*

Name : *De Meulenaere, Jules* Alter : *22 J.*

Beruf : *Gemeinde diener*

Wohnort (Str. u. Hausnr.): *Poessele, Gemeindefleisch*

Nr. der Meldekarte : *45*

Bei nicht Meldepflichtigen

Nr. des Personalausweises :

	Arbeitsstellen	Eintritt	Austritt
1.	<i>Gemeindefleisch</i>	<i>1-4-18</i>	
2.			
3.			
4.			
5.			

Arbeitskaart van Jules De Meulenaere

MELDEAMT: Registratiekantoor voor de bevolking. Alle mannelijke inwoners tussen 17 en 45 moesten zich maandelijks aanmelden bij een stempelcontrole.

KOMMANDANTUR : Zo iets als een regionaal district in een bezet gebied. Deinze was de hoofdplaats.

ARBEITSAUSWEIS : Arbeidskaart van de bezetter.

PERSONALAUSWEIS : Identificatiebewijs van de gemeente onder toezicht van de Duitsers.

Wie niet in orde was met zijn papieren bij een identiteitscontrole van de Duitse politie werd doorverwezen naar het Meldeamt. Daar kregen ze een geldboete, werden ze naar een concentratiekamp gezonden of naar een nieuwe Duitse verdedigingsgordel gestuurd, dicht bij het front; dit naargelang de behoeften van het registratiekantoor.

Voor het reizen naar andere districten was een speciale toelating nodig. Hoe dichter bij het front hoe strikter de formaliteiten. In het frontgebied mochten de bewoners hun dorp niet verlaten.

Niemand mocht op straat komen tussen 8 uur 's avonds en 5 uur 's morgens. Wie 's nachts de straat op wilde had hiervoor een speciale toelating nodig. Als het donker was moesten de deuren en de ramen volledig afgedekt zijn zodat je geen enkele vuurgloed of straaltje licht meer kon zien.

Gedurende drie jaar was Deinze onder districtcommandant MESTER een van de beste districten onder de bezetting. Dit veranderde compleet onder VON RUPPERT die elke dag nieuwe onderrichtingen voor de bevolking liet verschijnen.

Om de zes maanden werd door de gemeentelijke overheid een telling gehouden van de oogstgewassen. De ene keer werd die door de bezetter aanvaard de andere keer geweigerd.

Op door de Duitsers vastgestelde data moesten graan, aardappelen, bieten en andere gewassen geleverd worden. Deze waren geschat per acre (= ± 4000 m²) en in lbs (ponden) als volgt :

Tarwe: ongeveer 770 lbs per acre

Rogge: ongeveer 770 lbs per acre

Bieten: ongeveer 13.200 lbs per acre

Haver en aardappelen: verschillend van jaar tot jaar in verhouding van de behoeften van het leger.

Rundvee: Al het vee werd genummerd. De registratie van alle levend vee werd door elke gemeente bijgehouden.

De aangiften van geboortes, sterfte en leveringen aan het leger werden wekelijks gerapporteerd bij de Duitse overheid. Aan de registratie van paarden werd speciale aandacht besteed. Voor iedere leggen moest men 2 eieren in de week leveren. Voor de verwerking van de melk en het maken van boter werden kleinschalige melkerijen onder Duits toezicht opgericht. Alle leveringen aan het Duitse leger werden cash betaald in Duitse Mark, 4 Mark voor 5 Belgische Frank in die tijd of 4 Mark voor 1 Dollar. Voor slachtrijpe varkens werd 60 tot 63 cent per lbs betaald, voor rundvee 60 tot 65 cent per lbs naargelang de kwaliteit.

Iedere gemeente betaalde maandelijks een bezettingstaks, gebaseerd op het aantal inwoners. Af en toe betaalden sommige gemeenten een geldboete omdat ze de legervoorschriften niet nakwamen.

Voedselrantsoenen afkomstig van de AMERICAN FOR RELIEF organisatie⁴ werden met open armen verwelkomd. Elke week waren er leveringen om de strijd tegen de hongersnood te lenigen. Deze leveringen namen toe naarmate de oorlog duurde. Wortels, rapen en kolen en andere gewassen die aan de varkens en het vee gevoederd werden kwamen nu als dagelijkse kost op tafel.

Als gevolg van de hoge prijzen op de zwarte markt die elke dag stegen, waren het enkel de meest goeoden die nog konden kopen. Die hoge prijzen op de zwarte markt waren er de oorzaak van dat de landbouwers dan ook zoveel mogelijk trachten hun goederen langs deze weg kwijt te raken. Ten gevolge van de schaarste in het Duitse leger en de noden van de soldaten waren bonen, wortelen en kolen de voornaamste teeltgewassen op elke boerderij tijdens de twee laatste oorlogsjaren.

Eens de oorlog voorbij kon het Duitse geld worden omgeruild voor Belgisch geld in de postkantoren aan de pariteit van 1,25 Frank voor elke Duitse Mark. Tot aan een bepaald bedrag werd alles onmiddellijk omgewisseld, grotere bedragen werden later omgewisseld. Op elke verrichting diende een taks betaald in verhouding tot het omgewisselde bedrag.

⁴ De pakketten die in Poesele verdeeld werden waren afkomstig van het plaatsje Eddyville.

De Belgische overheid wisselde ongeveer 8 miljard Mark in. In Nederland werden grote bedragen aangekocht aan een lagere wisselkoers dan in België zodat nu een tweede zwarte markt ontstond in munten. Volgens de vredesovereenkomst moest Duitsland aan België alleen al 6 miljard Mark oorlogsschade betalen.

Over de oorlog 1914-1918 te Poesele herinner ik me nog zeer levendig het volgende.

- 1. Het snelle terugtrekken van het Belgisch leger en de intrede van de Duitsers op 14 oktober 1914 halverwege de namiddag.*
- 2. Tijdens de vier weken die daarop volgden passeerden gans de dag door licht- en zwaarbewapende Duitse troepen. Ongeveer een 170.000 soldaten zijn door ons dorp getrokken.*
- 3. Dag in dag uit werden de Duitse legerbehoeften bestudeerd zodat geen of slechts kleine boetes dienden betaald door degenen die betrapt werden op de zwarte markt.*
- 4. De uitdrijving, als een kudde vee, van alle mannen tussen de 17 en de 45 jaar van andere gemeenten naar een plaats achter de nieuwe frontlijn. Dit gebeurde onder begeleiding van gewapende Duitse bewakers. Door het haastig vertrek van het Duitse leger werd onze gemeente gespaard van deze volksuitdrijving.*
- 5. Op 11 november 1918, de dag van de Wapenstilstand, en de volgende dagen trokken Franse en Belgische troepen door elke gemeente.*
- 6. Het eerste machinegeweervuur en de eerste gewerschoten tussen vooruitgeschoven Franse soldaten en terugtrekkende Duitse troepen hadden plaats op zondagmiddag 22 oktober⁵, een moment dat ik me nog zeer goed herinner. De eerste scrapnell kwam in onze tuin terecht. Het dak van onze woning werd beschadigd en al het glas van de ruiten vloog in het rond.*

Drie maal per week kwamen gedelegeerden van elke gemeente in het hoofdkwartier te Deinze samen voor het in ontvangst nemen van nieuwe instructies die door de bezetter werden uitgevaardigd. Zij brachten ook de wekelijkse rapporten over die aan elke gemeente gevraagd waren. Op de foto op volgend blad de gedelegeerden, sommige in politie-uniform, assistenten of bedienden van de gemeenten die ze vertegenwoordigden. Niemand was aangesteld door de Duitsers maar allen stonden onder speciaal toezicht

⁵ Jules de Meulenaere schreef bij vergissing 22 november 1918.

Namen van de gemeenten op de foto vertegenwoordigd zoals ze enkele jaren geleden werden doorgegeven door Odile De Meulenaere, zuster van Jules:

Zittend v.l.n.r.: 1) Nevele (Emiel Lambrecht) 2) Lotenhulle 3) Deurle
4) Deinze 5) Sint-Martens-Leerne 6) Astene 7) Landegem
(een grote Belgische spion in Duitse spoorwegverbindingen)*

Rechtstaand v.l.n.r.: 8) Poesele (veldwachter Theophiel Ryckaert)
9) Gottom 10) Sint-Martens-Leerne 11) Wontergem 12) Vosselare
13) Grammene 14) Petegem 15) Meigem 16) Nazareth 17) Zulte

Laatste rij v.l.n.r.: 18) Kruishoutem 19) Bachte-Maria-Leerne
20) Vosselare (Henri Michiels) 21) Machelen 22) Poesele (Julius De Meulenaere). De vertegenwoordigers van Zeveren, Poeke en Vinkt waren niet aanwezig als deze foto in 1917 werd genomen.

* De persoon in kwestie is Maurice Brackeneer (1884-1965), spoorwegbediende in het station van Landegem. Niemand in de familie van de betrokkene heeft weet van gepleegde spionagefeiten of van toegekende onderscheidingen. Ook zijn functie als gemeentebeambte tijdens WO I was niet gekend. Tijdens WO II had hij een tijdelijke functie bij de dienst Ravitaillering op het gemeentehuis te Landegem. Na de oorlog (1945) werd hij burgemeester van Landegem.
(Met dank aan Catherine De Grootte, kleindochter van Maurice Brackeneer, voor deze informatie).

van de Duitse politie. Wat spionage betreft: hij die uiterst rechts op de eerste rij zit werd verscheidene malen gedecoreerd voor zijn spionagediensten betreffende de spoorwegtransporten gedurende de 4 oorlogsjaren.

Ik was drager van een identificatiebewijs omdat ik onder de Duitse bezetting gedurende drie en half jaar vertaler was van het Duits naar het Vlaams. Poesele is de enige gemeente geweest in het district die geen grote of geen extra belastingen diende te betalen voor wangedrag tegenover de reglementen van de Duitse bezetter. Dit was te danken aan burgemeester De Mulder en zijn gemeenteraad die steeds een grote alertheid aan de dag legden om dergelijke incidenten te vermijden tot welzijn van de gemeente.

Deze informatie werd gegeven door Julius de Meulenaere die sinds 1920 te Moline woont in de 1117 - 3de Street, A.

De notities van pastoor De Roo

Leonard De Roo was in 1905 tot pastoor benoemd van de St.-Laurentius-parochie te Poesele. Hij was afkomstig van Assenede waar hij op 2 februari 1863 werd geboren. Hij had vooral aandacht voor het katholiek onderwijs en stond in 1908 een deel van de pastorietuin af voor de bouw van een klooster en een meisjesschool. In 1928 werd hij aangesteld als directeur van het Begijnhof in Denderleeuw waar hij op 19 november 1934 overleed.

De notities van pastoor De Roo bestaan uit een reeks antwoorden op een vragenlijst die was opgesteld door het bisdom Gent. De vragen ontbreken maar uit de antwoorden is meestal duidelijk op te maken welke vraag werd gesteld. Waar dit niet echt duidelijk was maakten we een vergelijking met de antwoorden van andere gemeenten uit het land van Nevele en vermelden we de vermoedelijke vraagstelling tussen haakjes.

- 1. Gemeente Poesele - Provincie Oost-Vlaanderen - Arrondissement Gent-Eccloo - Kanton en Dekenij: Nevele. Poesele is gelegen op eenen afstand van drij kilometers van het kanaal "Schipdonck" en van de gemeente Nevele, ten Westen dezer gemeente.*
- 2. De inwoners zijn opgewekt geweest tot kalmte. - De bijzonderste voorwerpen, die den eeredienst aangaan, waren in zekerheid geplaatst. - Aan de kerk is geene schade toegebracht geweest, vele inwoners zijn*

gevlucht en bij degenen, die hunne woning hebben verlaten, is er veel gestolen door de Duitschers.

(Vraag betreffende de oprukkende Duitse troepen in 1914.)

3. *De militaire overheden, zoowel als de simpele soldaten, waren wel gesteld; er is niets van te klagen geweest.
(Houding van de oprukkende troepen tegenover de bevolking.)*
4. *De gesteltenis der bevolking was goed. - De eerste weken vooral werd er veel genaderd tot de H.Sacramenten; de goddelijke diensten, de H.Mis werd veel bijgewoond.*
5. *Bij 't inkomen van den vijand is er hier niet gevochten. - Aan de kerk of andere gebouwen werd geene schade toegebracht.*
6. *In de huizen, waar de inwoners gevlucht waren, hebben de vijandige troepen nogal veel gestolen; anders zijn er hier geene misdrijven begaan.*
7. *De Duitse troepen hebben den Pastoor geene moeilijkheden aangedaan; zij hebben de godsdienstoefeningen niet belemmerd; geene gijzelaars zijn genomen.*
8. *Geene geweldenarijen zijn hier gepleegd geworden.
(Betreft het begin van de bezetting.)*
9. a) *Niets bijzonders over te zeggen; alles zoals voor den oorlog.
(Betreft de toestand van het kerkgebouw in het begin van de bezetting.)*
b) *De eeredienst is niet onderbroken geweest; in 1917 hebben de Duitse protestanten in de kerk kerstavond gevierd doch geene schending gedaan.⁶*

⁶ De kerstviering had plaats in januari en was georganiseerd voor de soldaten die teruggekeerd waren van het front in Frankrijk. Volgens de getuigenis van Zulma De Meulenaere had deze kerstviering plaats in 1916, pastoor De Roo vermeldt 1917. Zie hierover: A.Bollaert, *Kerstmis in Poesele*, in *Het Land van Nevele*, 1987, afl. 4, blz. 269/274 en A.Bollaert, *Het jaar dat Kerstmis in januari viel*, in 't *Gazetje van Poesele*, jg.1, december 2000 nr. 2, blz. 11.

- c) *Noch binnen, noch buiten de kerk zijn de godsdienstige oefeningen zoals sermoenen, berechtingen enz. verhinderd geworden.*
- d) *Binst de jaren van bezetting hebben de parochianen de H.Mis en de godvruchtige vergaderingen wel bijgewoond. Ze zijn tamelijk wel genaderd tot de H.Sacramenten, de algemeene communiën der kinderen zijn gedaan geweest zoals voor den oorlog; doch buiten de gestelde dagen der algemeene communiën zijn er zeer weinig kinderen nog tot de H.Tafel genaderd; naarmate de bezetting duurde begon de ijver der volwassenen om tot de H.Sacramenten te naderen ook meer en meer te verflauwen, vooral onder de manspersonen. De zedelijkheid ook is merkelijk verslecht, vooral voor 't geen de rechtvaardigheid betreft.*
- e) *In 1917 en 1918 zijn nu en dan, soms voor verschillende weken zelfs, de scholen gesloten geweest, daar de Duitschers de lokalen namen voor hun logement, insgelijks de zondagschool.*
- f) *Alles ging voort zooals voor den oorlog.
(Betreft het volwassenenonderwijs tijdens de bezetting.)*
- g) *30 personen zijn hier opgeëischt geworden om te gaan werken in Duitschland, aan't front of elders; geene zijn gestorven.*
- h) *Geene inwoners zijn naar Duitschland gezonden geweest; verschillende personen vooral onder de landbouwers zijn tot geldelijke boeten verwezen geweest om te weinig te leveren; voor zaken van smokkel zijn er twee in de gevangenis geweest en tot geldboete veroordeeld.*

10. *Niemand onder de priesters heeft deel gemaakt van het leger. De 14 soldaten, die ingelijfd zijn geweest, zijn allen gezond teruggekeerd;*

*degenen onder hen, die krijgsgevangenen zijn geweest in Duitschland of in Holland, zijn ook in goede gezondheid teruggekomen.*⁷

	<i>Geboorten</i>	<i>Overlijdens</i>	<i>Huwelijken</i>
<i>In 1913</i>	13	5	3
<i>In 1914</i>	17	9	7
<i>In 1915</i>	18	13	1
<i>In 1916</i>	8	15	2
<i>In 1917</i>	7	15	4
<i>In 1918</i>	11	14	4

11. *Onderzoekingen hebben in de kerk geen plaats gehad.*

12. *Niets bijzonders hierover te zeggen.*

(Betreft houding van de bevolking tegenover de bezetter, eventuele collaboratie.)

⁷ Noch bij de soldaten onder de wapens, noch onder de burgerbevolking vielen er slachtoffers tijdens de vier oorlogsjaren. Indien we echter het overlijdensregister raadplegen van de maanden oktober en november 1918 dan vinden we daar de namen van zeven Poeselaars in terug die overleden zijn buiten de gemeentegrenzen. Van enkele is het vermoeden groot dat ze overleden zijn op de vlucht voor het oorlogsgeweld:

1. Gerard Albert Cornelis, (° Lotenhulle) zoon van Constantinus en Maria Irma Cocquyt, werklieden, was 2,5 jaar toen hij op 27 oktober 1918 te Ruiselede overleed.
2. Alice Sophie Van Parijs, «uitgedrevene van Poesele» geboren te Destelbergen maar woonachtig te Poesele, dochter van Camile en Marie Léonie De Cloedt. Ze overleed te Wingene op 30 oktober 1918 in de Roosendaelstraat nr. 232.
3. Petrus De Witte, (° Nevele 22 april 1857), landwerker, echtgenoot van Rosalia De Nobeles overleed te Lotenhulle in de Kleine Lijkstraat nr. 51 op 30 oktober 1918.
4. Melanie Verwee, huishoudster 84 jaar woonachtig te Poesele, echtgenote van Camiel Haerens, schoenmaker en weduwe van Paulus Duwijn. Zij overleed op 2 november 1918 in het klooster te Poeke in de Ruiseledestraat 3 waar de gevluchte familie tijdelijk een onderkomen had gevonden.
5. Jan-Baptiste De Waele, (° Poesele 4 maart 1838), echtgenoot van Marie Thérèse Baffort "tijdelijk te Vinkt verblijvende". Hij overleed op 4 november 1918 in de Marquettestraat 122.

13. *Van den 19 oktober tot 4 November is de eeredienst opgeschortst geweest in de kerk; de gemeente is ontruimd geworden om aan het gevaar te ontkomen. De Duitschers hebben den toren der kerk doen springen opzettelijk den 18den October 1918, hetgeen veel schade aan de kerk heeft veroorzaakt; het dak der kerk is er voornamelijk door beschadigd. Binst de beschieting is een obus gevallen in de sacristij, die daardoor onbruikbaar is geworden en veel schade in de sacristij veroorzaakt heeft aan ornamenten, kassen enz.; de H.Vaten zijn onbeschadigd gebleven. Een obus ook is gevallen in den muur achter het Hoogaltaar daardoor zijn de vensters uitgeslagen en is er eene groote opening in den muur gemaakt; stukken en brokken zijn langs alle kanten in de kerk geworpen, waardoor veel voorwerpen in de kerk veel hebben geleden zoals het orgel - de kruisweg - de schildering der kerk . De klok in den toren is nog blijven hangen, maar aangezien zij gesprongen is, is zij heelemaal onbruikbaar. De dienst in de kerk gaat voort zoals van te vooren, maar de ijver om de goddelijke diensten bij te wonen heeft veel verloren onder de parochianen; 'T geloof is veel verflauwd en de zedelijkheid vooral voor 't geen de rechtvaardigheid aangaat heeft er ook niet bij gewonnen. In den terugtocht der Duitschers heeft het dorp veel geleden door de beschieting; de pastorie, het klooster en veel andere gebouwen zijn beschadigd, verschillende huizen ganst vernield en onbewoonbaar geworden.*

André BOLLAERT, Poesele

LAG DE MIDDELEEUWSE DORPSKERN VAN HAMSEBEKE (HANSBEKE) OP DE WIJK HAM(ME)?

Een moeilijke vraag waarop nog geen antwoord gegeven is¹. Misschien wel een onzinnige vraag of een bizarre vraag waarop men het antwoord moet schuldig blijven. Onderhavige bedenkingen verantwoorden nochtans deze probleemstelling.

- x -

Bos, veld en heide, bevoeid door beekjes en prehistorische riviertjes, kenmerkten het middeleeuws landschap in onze regio.

Eén van die prehistorische riviertjes was de *Dorma* (woelige beek), later ook *Hoogkale* genoemd. Ze ontsprong op de oostflank van de hoogtekam tussen Beernem en Sint-Joris-ten-Distel (waterscheiding tussen het IJzeren het Scheldebekken) uit de samenvloeiing van de Slabbaartsbeek en de Mizeriebeek. Ze vloeide in oostelijke richting, maakte ter hoogte van Hansbeke een noordelijke meander (die de grens vormde tussen Hansbeke en Zomergem) en verenigde zich te Vinderhoute met de *Poeke* (of *Neerkale*) die uit de richting van Tielt kwam. Afwaarts Vinderhoute stroomde de *Dorma*, die er ook kortweg *Kale* genoemd werd, over Evergem, Mendonk, Moerbeke naar Waasmunster om te Tielrode in de Schelde uit te monden. De *Dorma* was de middeleeuwse bovenloop van de Waaslandse Durme. De *Poeke* was haar rechter zijriviertje. Het ontsprong in de Tieltsche heuvels en vloeide via Ruiselede, Poeke, Nevele, Landegem naar Merendree waar het zich splitste. Een arm, die de naam *Poeke* behield en ook nog *Neerkale* genoemd werd, stroomde in noordoostelijke richting naar Vinderhoute en mondde er uit in de *Dorma*. Een arm, die *cruyscalene* geheten werd, vloei-

¹ R. Moelaert stelde in zijn artikel *Uit vijf oude oorkonden over tienden te Hansbeke* als eerste de genuanceerde vraag: "En waar is de oude dorpskern (van Hansbeke) te lokaliseren?" (Zie *Het Land van Nevele*, jg. XII, 1981, afl. 1, p. 389).

de in noordwestelijke richting en mondde op de grens tussen Merendree en Hansbeke eveneens uit in de Dorma.²

In het middeleeuws landschap waren riviertjes (water)wegen waarlangs men zich makkelijk per schuit kon verplaatsen. Langs deze waterwegen kon men diep in het binnenland doordringen.

Langs de Dorma en de Poeke, die opwaarts over een zekere afstand bevaarbaar waren, ontstonden in onze regio verscheidene parochies. Langs de Dorma: Evergem (10de eeuw), Vinderhoute (10de eeuw), Lovendegem (10de eeuw), Zomergem (9de eeuw), Aalter (10de eeuw). Langs de Poeke: Merendree (8ste eeuw), Landegem (11de eeuw), Nevele (11de eeuw), Poeke (12de eeuw).³

In een 14de-eeuwse kopie van een oorkonde uit 1145 duikt de naam *Ansbeke* op.⁴ In een oorkonde uit 1237 schreef men echter *Hamsebeke*.⁵ Hamsebeke is een oudere spelling dan het in de 14de eeuw gekopieerde *Ansbeke* en zou de oorspronkelijke schrijfwijze van de parochienaam zijn. De fonetische overgang van *hamse* naar *hans(e)* is immers heel aannemelijk.⁶

² A. De Vos, *De middeleeuwse loop van de Durme en haar bijrivier de Poeke*, in *Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent*, Nieuwe Reeks, Deel XII, 1958, p. 1-16.

³ L. Stockman, *Kerkelijk en parochiaal leven in het Meetjesland vóór 1600*, in *Appeltjes van het Meetjesland*, nr. 33, 1982, p. 7-13.

F. De Potter, J. Broeckeaert, *Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen. Zesde deel*, Landegem, p. 11, Nevele p. 68.

⁴ Rijksarchief Gent, fonds abdij Drongen, nr. 6 (cartularium) f26v.

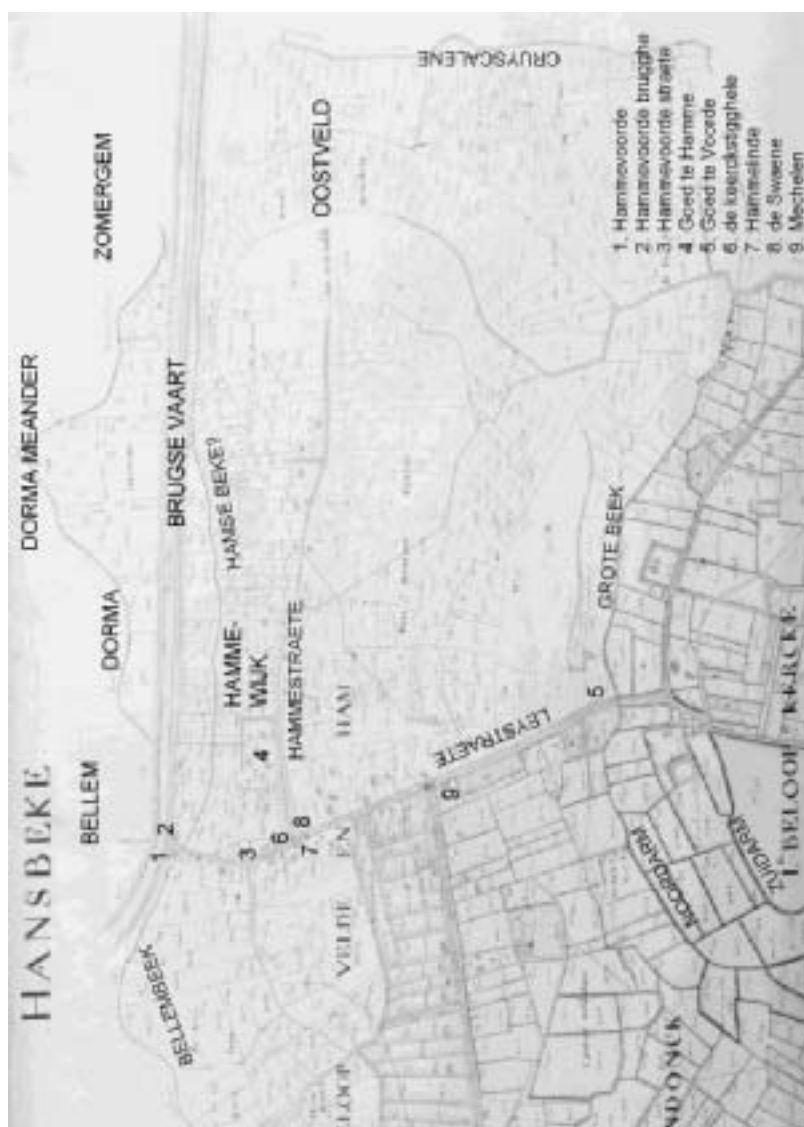
A. Martens, *De Sint-Petrus- en Pauluskerk te Hansbeke (1793-1993). Bouw en inrichting*, Nevele, 1993, p. 129, 130.

⁵ RAG, fds abdij Drongen, nr. 2 (oorkonde).

L. Stockman, *a.w.*, p. 11.

R. Moelaert, *a.w.*, p. 389, 391.

⁶ J. Luyssaert, *Meetjeslandse toponiemen vóór 1600, Hansbeke*, 1995 p. 12.

In de schrijfwijze *Hamsebeke* schuilt het toponiem *ham*. *Ham*, *hamme* (van het germaanse *hamma*) betekent een *landtong*, *uitspringend in een inundatiegebied* (van een rivier), ook wel een bocht van hoogland dat uitspringt in moerassen⁷, een bocht of kromming in een waterloop of een perceel gelegen in zo'n bocht.⁸ Het toponiem *Ham* in *Hamsebeke* verwees ongetwijfeld naar een zone in het overstromingsgebied van de Dorma, meer bepaald naar de zone ten zuiden van de (meander van de) Dorma.

De parochienaam *Hamsebeke* vindt zijn oorsprong in *Hamse beke*, de beek te (of vloeiend naar) Ham(me). De vraag stelt zich dan ook welke beek toen de Hamse beek genoemd werd? Wat het de Grote beek of was het de zogenaamde Bellembeek?

De Grote beek, die haar oorsprong heeft te Nevele, stroomde van zuid naar noord doorheen de wijken Ro, Dale, Reibroek en Kippendonk, splitste zich in twee takken die naar het oosten afbogen en terug samenvloeiden, kruisde de *leystraete* ten zuiden van het *Goed te Voorde* en liep verder in oostelijke richting naar de *cruyscalene*. Deze beek noemde men in 1632 *het calinkin dat komt van Nevele*, in 1700 *den waterloop ofte beke*, later de Grote beek. Ze vormde de zuidelijke grens van de wijk Hamme en werd daarom oorspronkelijk misschien wel de Hamse beek genoemd.⁹

De zogenaamde Bellembeek stroomde in het noordwestelijk grensgebied van Hansbeke in noordoostelijke richting, vormde er de grens met Bellem, maakte een brede bocht naar het oosten en mondde uit in de Dorma. Volgens de wegenkaart *Vlaanderen* (uit 1684) van Nicolaes Visscher II vloeiende ze in de Dorma ten westen van de *leystraete* naar Zomergem.¹⁰ Claes Janszoon Visscher tekende op de *caerte van 't Vrije* (uit 1645) de monding een heel eind verder ten oosten van de *leystraete*¹¹ Volgens de kaarten *Midden-Vlaanderen* en *Noord-Vlaanderen* (uit 1708) van dezelfde

⁷ G. Andries, *Meetjeslandse toponiemen vóór 1600*, Lovendegem, 1993, p. 70.

⁸ J. Luyssaert, a.w., p. 12.

⁹ Ibidem.

¹⁰ J. Bossu, *Vlaanderen in oude kaarten*, Tielt, 1982, p. 16, 17.

¹¹ Ibidem, p. 78, 79.

Nicolaes Visscher II liep de Bellemeek (praktisch evenwijdig met de Hammestraete) naar de noordoostelijke uithoek van Hansbeke waar ze in de Dorma uitmondde.¹² Dit laatste tracé werd in 1412 de *caelene* en in 1700 de *beke ofte cale* en de *beke loopende langs de leybaerm* genoemd. Ze liep dwars door de wijk Hamme. Zowel het gebied ten noorden als ten zuiden van de beek behoorde trouwens tot de Hansbeekse tiendewijk *Hamme(straete)*.¹³ De zogenaamde Bellemeek zou, in plaats van de Grote beek, weleens de Hamse beke kunnen zijn waaruit de parochienaam Hamsebeke = Hansbeke is ontstaan.

De plaatsnaam *Ham(me)*, verscholen in *Hamsebeke*, is uiteraard ouder dan de parochienaam Hansbeke. Het is niet uitgesloten dat de eerste nederzettingen te Hansbeke op de wijk Hamme ontstonden. De eventuele bewoners van het eerste uur vonden er rondom en in de onmiddellijke omgeving van de *Hamse beke* hogergelegen gronden voor akkerbouw en weiland en stromend water voor mens, dieren en huishoudelijk gebruik. Vanuit dit opzicht lijkt het niet onwaarschijnlijk dat die eerste woonwijk rondom de *Hamse beke* dan ook *Hamsebeke* genoemd werd. Misschien werd het eerste kerkje van Hamsebeke wel op de wijk Hamme gebouwd? En indien dit zo was, hoelang bleef het er bestaan? Werd op de bouwplaats van de huidige parochiekerk pas een nieuw kerkje gebouwd nadat het altaar van Hansbeke in 1145 door Symon, bisschop van het geünieerde bisdom Noyon-Doornik, aan de premonstratenzerabdij van Drongen geschonken werd? Of was het later? Een rechtstreeks bewijs hiervan is (nog) niet opgedoken. Toch vindt men in archivalia enkele betekenisvolle merkwaardigheden die naar de middeleeuwse dorpskern op de wijk Hamme zouden kunnen refereren.

- Het “Liber Traditionum” van de Gentse Sint-Pietersabdij spreekt in 737 over een *Rochingahim, Rokkingim, Rokegem, super fluvium Dorme, in pago Mempisco sive Gandense*. Grierson meent dat Rokegem op Aalter ligt, Gysseling en Koch zeggen in de buurt van Zomergem. R. Moelaert stelt de vraag: is het niet waarschijnlijk dat Rokegem moet gezocht worden in de omgeving van Hansbeke-Veer en is dit Rokegem geen vroe-

¹² Ibidem, p. 121-124.

¹³ RAG, fds abdij Drongen, nr. 162.

gere voorloper van Hansbeke-Dorp?¹⁴ Hij onderstreept dienaangaande dat te Zomergem, aan en noordelijk van de Dorma, de oude wijken Ro en Rohoeksken liggen in een vroeg ontsloten landbouwgebied, en een weinig zuidelijk van het dorp van Hansbeke de wijk Rho en Rhokouter gelegen zijn. Hij wijst er ook op dat de Spenhoutstraat (die Bellem van Zomergem-Ro scheidt) altijd op kerkelijk gebied onder Hansbeke ressorteerde. Hij vraagt zich tenslotte af of dit soms niet zou kunnen wijzen op een veel oudere toestand van de parochies, of het gewest op de Spenhoutkouter noordelijk van de Durme vroeger deel uitmaakte van het oude Rokegem dat zich uitstrekte op de beide oevers van de Dorma en waarvan het zuidelijk deel later de parochie Hansbeke geworden is?¹⁵ Werd dit zuidelijk deel van Rokegem (casus Hamme) de oude dorpskern van Hamsebeke?

- In een register van het Gentse schepencollege van gedele, anno 1520, is er sprake van *xv r(oeden).. gheheeten den keerckstigghele thamme by der linde*.¹⁶ In 1577 spreekt men van *50 roeden saeylants liggende in een hofstedeken ghenampt de keerckstichele*.¹⁷ Dit hofstedeke aan de linde te Hamme lag op het westeinde van Hammestraat.¹⁸ *Stiggel, stichel* betekent “stenen blok bij de ingang van de kerk van waarop berichten werden gelezen”.¹⁹ Volgens J. Luysaert komt deze betekenis hier echter niet in aanmerking. Deze plaatsnaam zou volgens hem wel kunnen wijzen op “een overstap bij een hek of in de omheining van een weide”, hier meer bepaald “een overstapje op een kerkwegel”.²⁰ Deze uitleg is aannemelijk.

¹⁴ L. De Ruyck, R. Moelaert, A. Ryserhove, *De kerkdorpen Merendree en Hansbeke, heemkundig bekeken*, Heemkundig Genootschap van het Meetjesland, 1979, p. 41.

¹⁵ Ibidem, p. 41, 42.

¹⁶ SAG, reeks 330/47, p. 173r.

¹⁷ RAG, fds Land van Nevele, nr. 323, p. 330v.

¹⁸ A. Martens, *Lindebomen te Hansbeke*, in *Vlakaf*, Tweede reeks, jg. 4, 2001, p. 17.

¹⁹ L. De Bo, *Westvlaamsch Idioticon*, Roeselare 1991, p. 945.

²⁰ J. Luysaert, *a.w.*, p. 46.

Het toponiem kerkstegel laat niettemin toe te veronderstellen dat er op het westeinde van de Hammestraat een kerkje zou hebben gestaan.

- Eertijds stond ten zuiden van de Hammelinde een herberg met als uithangbord *De swaene*. Ze wordt geattesteerd in 1577: *een heerberghe ghenaeempt de swaene... zuut up de linde te hamme*²¹ en in 1632: *onbehuysde hofstede thamme by de linden, de swaene up de noortsyde*.²² De Swaene was de populairste herbergnaam in Vlaanderen. Deze sierlijke zwemvogel met lange dunne hals stond symbool voor vruchtbaarheid en leven, en werd vooral populair door Lohengrin de zwaanridder, de ridder uit de 13de-eeuwse sage van de Rijnzwaan.²³ N. Kerckhaert wijst erop dat de herbergen *de swaene*, die doorgaans tot de oudste van de lokaliteit mogen gerekend worden, meestal gesitueerd waren in de dorpskom of aan belangrijke verkeersknooppunten.²⁴ Het is dan ook merkwaardig dat de herberg *de swaene* te Hansbeke niet in de huidige dorpskom maar op het westeinde van de Hammestraat stond. In de oude dorpskern nabij het eerste kerkje van Hamsebeke te Hamme?

- In een *exstimate ende calculatie ghedaen bij Antheunis Scoonmakere landmetere int jaer 1563* wordt *Hommevoorde*, *Hommevoorde brugge* en *Hommevoorde strate* (lees Hammevoorde) vermeld.²⁵ Hammevoorde duidde op de middeleeuwse *voorde* (doorwaadbare plaats) in de *Dorma* te Hamme, *Hammevoorde brugge* wellicht op de kaai of op het toenmalige veer op de *Dorma* te Hansbeke en *Hammevoorde strate* op de verbindingsweg tussen Hamme en Zomergem ter hoogte van Hammevoorde. Opmerkelijk is dat deze oude toponiemen verwezen naar de (woon)wijk Hamme, niet naar de parochie Hansbeke.

²¹ RAG, fds Land van Nevele, nr. 323, p. 23r.

²² A. Martens, *Kerkelijke renten en renteplichtigen te Hansbeke, anno 1624-1629*, in *Vlaamse Stam*, jg. 29, 1993, nr. 1, p. 40.

²³ A. Martens, *Herbergen en herbergiers te Hansbeke*. (in voorbereiding)

²⁴ N. Kerckhaert, *Oude Oostvlaamse herbergnamen*, Gent, 1976, p. 227.

²⁵ M. Coornaert, *De geschiedenis van de Brugse Leie*, in *De Witte Kaproenen*, Gent, 1979, p. 70.

- Een Zeger van Hamme, ridder die medio 13de eeuw een zeker deel van de “Grote tiende in Hansbeke” van gravin Margareta van Constantinopel (1244-1280) in leen had, noemde men naar de plaatsnaam Hamme. Een nakomeling van hem, misschien wel zijn kleinzoon Zeger van Hamme (*Sohier de le Ham*) vocht in het kamp van de Vlaamse graaf tegen de Franse koning. Hij was een ridder uit het gevolg van Geraard de Moor, heer van Wessegem op Ursel, anno 1297.²⁶

Daartegenover staat dat pas in de tweede helft van de 13de eeuw *willemo de hansbeke* (1281) en *soykin van hansbeke* (1284) vermeld worden.²⁷

- Hamme was al vroeg een volwaardige wijk met een dichte bewoning. De Hammestraat was de voornaamste straat die de wijk van west naar oost doorkruiste. Een gedeelte van de huidige Vaartstraat werd in 1563, eveneens Hammevoordestraat en ook nog in 1662 Hammestraat genoemd. In 1575 was een groot deel (ongeveer een vijfde) van de Hansbeekse hofsteden op Hamme gelegen. Hansbeke telde toen slechts drie herbergen; twee ervan stonden op de wijk Hamme.²⁸ In de Hammestraat lag een hofstede, in 1412 vermeld als *stede te Hamme voor tcruce*²⁹, wellicht het *Goed te Hamme* (op de noordkant van de straat) dat in 1444 eigendom was van Margriete van Haelwijn, vrouw van Hansbeke.³⁰ Vanuit het Goed te Hamme werd waarschijnlijk de Hammeakker ontgonnen.³¹

Men kan zich de vraag stellen of de Hammeakker niet de eerste akker was die te Hansbeke door de eerste nederzetting ontgonnen werd. Hij werd alleszins als eerste geattesteerd (in 1401) terwijl andere akkers, met uitzondering van de Reibroekakker (1264) en Emoethsakker (1264), later vermeld worden: Rodeakker (1432), Lyskensakker (1439),

²⁶ R. Moelaert, *Uit vijf oude oorkonden over tienden te Hansbeke*, in *Het Land van Nevele*, jg. XII, 1981, afl. 1, p. 389.

²⁷ J. Luyssaert, *a.w.*, p. 11.

²⁸ RAG, fds Oud Nevele, nr. 1182.

²⁹ J. Luyssaert, *a.w.*, p. 109.

³⁰ A. Martens, *Hansbeke in 1700*, Uitgave Oud-Hansbeke, 2001, p. 48, 49.

³¹ J. Luyssaert, *Ontginningsgeschiedenis van Hansbeke in de spiegel van zijn plaatsnamen*, in *Het Land van Nevele*, jg. XXX, 1999, afl. 4, p. 279.

Noocxakker (1439), Vromansakker (1439), Kerkakker (1443), Kippondonkse akker (1450), Grieksakker (1479), Molenakker (1525).³²

- Aan het oosteinde van de Hammestraat lag *het oostveld ofte gemeynte*. Het oostveld was vanouds een grote ongecultiveerde vlakte, ongeveer 8,4 ha groot, bestaande uit *heye ofte weede, rondt begracht*, doorkruist met enkele voetwegels. Ouderlingen wisten te vertellen dat het veld door *iemant zoude gegeven zijn aen de gemeynte van de prochie* (dorps-gemeenschap) *omme de selve met hun vee te laeten afte patureren*. De dorpelingen gebruikten het veld eertijds als gemeenschappelijke grond. Ze dolven er het leem uit de bodem waarmede ze hun stedekens bouwden of herstelden, staken er het aanwezige turf dat op stapels tot brandstof gedroogd werd en lieten het schrale gras afgrazen door hun vee.³³ De lokalisatie van het aloude oostveld is veelbetekenend. De Hammestraat liep dood in het veld alsof het oorspronkelijk enkel door de (eerste) bewoners van de wijk Hamme of Hamsebeke gebruikt werd.
- Nog op de wijk Hamme, op de zuidwestelijke hoek van de driesprong Warandestraat-Vaartstraat, stond vanouds een herberg met uithangbord *Mechelen*. Ze werd in 1573 vernoemd: *dat hij thansbeke geslapen heeft daer mechelen uytsteekt*.³⁴ Aan de afspanning hing een (alarm)klok.³⁵ In de herberg vonden op het einde van de 16de eeuw (nog) vergaderingen plaats van de lokale schepenbank. De herbergnaam verwees vanzelfsprekend naar de stad Mechelen waar de Grote Raad of het Parlement van Mechelen, een hoger gerechtshof, zetelde.³⁶ Volgens sommige taalkundigen betekent de huisnaam mechelen overigens ook *dingeplaats*, een plaats waar recht gesproken werd.³⁷

³² J. Luyssaert, *Meetjeslandse toponiemen... a.w.*, p. 9.

³³ A. Martens, *Een probleem in verband met het oostveld te Hansbeke*, in *Het Land van Nevele*, jg. III, 1972, afl. 3, p. 151-159.

³⁴ RAG, fds Oudburg, nr. 2218.

³⁵ RAG, fds Oud Hansbeke, nr. 148.

³⁶ J. Luyssaert, *a.w.*, p. 22.

³⁷ M. Thijs, L. Verbeeck, H. De Graef, *De Ring, Deel V-B, Taalbeheersing*, p. 99.

Is de herberg Mechelen, zoals het uithangbord laat vermoeden, misschien het aloude wethuis van Hamsebeke geweest?

- x -

Bovenstaande notities geven weliswaar geen sluitend antwoord op de titelvraag. Toch lijken het geen loze bedenkingen. Ze stellen in ieder geval de aloude woonwijk Hamme in een bijzonder daglicht. Hamme was, met of zonder middeleeuws kerkje, wellicht de eerste woonkern zoniet één van de eerste nederzettingen in de wordingsgeschiedenis van Hamsebeke.

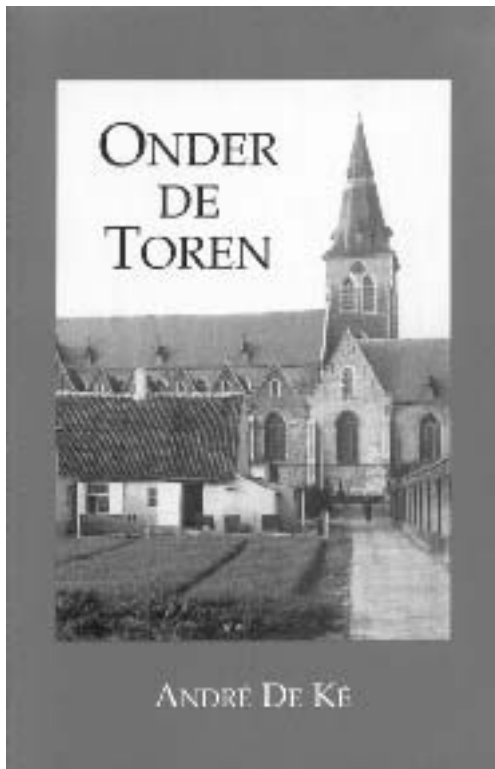
Albert MARTENS, Gent

EEN NIEUW BOEK VAN AALTERNAAR ANDRÉ DE KÉ

Begin oktober verscheen bij uitgeverij C. De Vries Brouwers te Antwerpen "ONDER DE TOREN" een nieuwe roman van ons lid André De Ké

Het is een tijdsdocument van de jaren 1940-1947 waarin de auteur vertelt over het dagelijkse leven van een jongentje (Brecht) en zijn vriendjes tijdens de oorlog, de bezetting en de bevrijding. Mede door de humor is het een diepmenselijk verhaal geworden.

Het werk is verkrijgbaar in de boekhandel of door overschrijving van € 16,95 op rekening 290-0546593-19 van de auteur, Kerkem 10, 9880 Aalter.

OPSTELWEDSTRIJD 2003: “EEN ONGELOOFLIJKE BELEVENIS VAN MIJN GROOTOUDERS”

Bekroonde opstellen

Sinds enkele jaren probeert de heemkundige kring “Het Land van Nevele” de plaatselijke geschiedenis in de dorpen van het historische Land van Nevele te promoten en omdat wij zeker de jongeren niet willen vergeten hebben we in 2001 voor de eerste keer een opstelwedstrijd ingericht met als thema “De school van mijn grootouders”.

In 2002 was het thema van onze opstelwedstrijd “Speelgoed uit de tijd van mijn grootouders”.

In 2003 kozen we als onderwerp: “Een ongelooflijk belevens van mijn grootouders”.

Het was de bedoeling dat de kinderen van het zesde leerjaar, bijgestaan door hun leerkracht, één of meer verhalen van hun grootouders op het spoor komen en er een opstel, verhaal, gedicht, reportage of dagboekfragment over schrijven.

We lieten de kinderen op zoek gaan naar de verborgen fantasiewereld van hun grootouders.

Alle basisscholen van het Land van Nevele werden uitgenodigd om aan de wedstrijd deel te nemen. Vier scholen stuurden ons opstellen in: de Vrije Basisschool Hansbeke, de Gemeenteschool Landegem, de Gemeenteschool Nevele en de St.-Vincentiuschool Nevele.

De jury die bestond uit de dames Trui Galle, bibliothecaris in Aalter en Carine Van Lierde, bibliothecaris in Landegem, bekroonden unaniem de opstellen van Tina De Coster (Gemeenteschool Nevele), Bieke Goedertier (St.-Vincentiuschool Nevele), Matthias Martens (Gemeenteschool Landegem) en Jolien Vincent (Vrije Basisschool Hansbeke).

Om onze jonge auteurs aan te moedigen de ingeslagen literaire weg verder te bewandelen, drukken we hieronder hun opstel af.

Redactie

DE DUVELSPUT

In Aarsele, op de hoek tussen de Haantjesstraat en de Lammekensstraat, lag ooit de Duvelsput, zo diep en zwart, dat niemand ooit de bodem ervan zag. Trouwens, het was je niet geraden, want op die bodem lag een vervloekte klok.

Soms ging die aan het luiden en al wie ze ooit heeft gehoord, beweert dat de klanken uit het diepst van de hel komen.

Op zekere dag staken de Aarselenaars de koppen bij elkaar en ze kwamen overeen om de klok uit de Duvelsput te halen. Alle paarden van het dorp werden verzameld bij de put. De moedigste van de boeren daalde aan een lang touw af in de put en bond een dik koord vast aan de klok. En toen gingen de paarden aan het trekken. Centimeter voor centimeter werd de klok opgetrokken.

Maar toen ze aan de rand van de put verscheen, sloeg het op de Sint-Maartenskerk twaalf uur en bij de eerste slag brak het dikke touw en de klok tuimelde terug de Duvelsput in.

Niemand of niets was in staat ze er terug uit te halen. Nadien heeft men, voor de zekerheid, de put gedempt.

Tina De Coster, Gemeenteschool Nevele

JANUARI-FEBRUARI 1942

Beste dagboek,

Het gebeurde allemaal op een ijskoude winteravond tijdens de Tweede Wereldoorlog. Ik was samen met mijn ouders en mijn suikeroom aan het kaarten. Ondertussen vlogen honderden gevechtsvliegtuigen boven ons! Ze vlogen allemaal naar Duitsland, want dat was onze vijand.

Iedereen in België zat met een bang hart in zijn huisje. En wij in ons hoevetje in de velden. Er brandde maar een klein beetje licht in ons huis.

Opeens kwamen er weer vliegtuigen boven ons huis aangevlogen. En opeens... BOEM BOEM BOEM!!!

Plots hoorden we vlak bij ons een oorverdovende knal. Wat waren we geschrokken. We vlogen wel een meter van onze stoel. De ene kroop vlug onder de tafel. De andere hield een stoel boven zijn hoofd. Papa kroop vliegensvlug onder het bed! En ik rende naar de keukenkast sprong erin, deuren toe en het was stil.

Opeens slaakte mijn mama een gillette. Mijn kleinste broer zat nog in zijn bed op de zolder. Mama rende de trap op en probeerde het luik open te krijgen maar het lukte niet. Wat was er gebeurd?!

Er was een bom terechtgekomen op 5 meter van ons huis!!! Maar gelukkig was hij in het vijvertje achter ons huis gevallen. Het was die avond ijskoud, dus de vijver was helemaal dichtgevroren. Het ijs was wel 1 meter dik!!! Het was immers de strengste winter van de eeuw. Toen de bom in de vijver terechtkwam, was het ijs helemaal tot boven het dak gesprongen! Het ijs was tot in de zolder gedrongen en lag nu op het luik dat mama niet open kreeg. We vreesden het ergste voor hem. We kwamen allemaal duwen maar het luik zat steenvast.

Opeens drong het mij te binnen dat er nog een andere ingang was om bij mijn broertje te geraken. Vlug ging ik er heen! Zonder problemen geraakt ik tot bij mijn broertje. Gelukkig maar!

Wie lag daar zo vredig te slapen? Wie lag daar nog lekker in Dromenland? Wie had niets gemerkt van deze gebeurtenis? Mijn broertje, Polletje, natuurlijk!!!

Ik nam hem mee naar beneden. Hij was dus letterlijk met geen bom wakker te krijgen!!!

Hoe kwam het nu eigenlijk dat die bom bij ons terechtkwam? Wel, achteraf hoorden we dat dat vliegtuig een panne had en dus een noodlanding moest maken. Maar eerst moest hij zijn bom zien weg te krijgen, dus liet de piloot hem vallen waar er ergens licht was. (Mama heeft na deze gebeurtenis elke avond gezegd: "Alle lichten uit!" uit angst voor een nieuwe aanslag). En waar dat licht was, was natuurlijk toevallig bij ons!

Ongeveer een maand later gebeurde dit: mijn suikeroom en ik waren aan het fietsen door de velden. Opeens hoorden we schoten uit alle kanten, waarschijnlijk van geweren van soldaten. We lieten onze fiets onmiddellijk vallen en sprongen zo vlug we konden in de gracht. Daar bleven we een hele tijd geruisloos zitten. Na 10 minuten piepten we even en keken rond ons, maar er was niets, en reden dan vlug naar huis. Achteraf hoorden we dat het een oefening was met vliegtuigen. De soldaten hadden een nagemaakt vliegtuig aan een groter vliegtuig vastgemaakt met een touwtje en daar moesten de soldaten op proberen mikken met hun geweer. En dat moest vlak bij ons gebeurd zijn. Het was een heel onrustige tijd tijdens de oorlog. Tot morgen dagboek!!

Jos Ghyselen

P.S.: Ik heb dus dit verhaal geschreven, want Jos Ghyselen is mijn opa. Moest die bom 5 meter dichter gevallen zijn (dan zou die bom op mijn opa's huis terechtgekomen zijn) dan kon ik dit verhaal niet schrijven!!! (want ik zou er niet geweest zijn!).

Bieke Goedertier, Sint-Vincentiuschool Nevele

HERINNERINGEN AAN DE TWEEDE WERELDOORLOG

Hierna volgt een waar gebeurd verhaal van mijn opa tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Mijn opa werd op 30 april 1943 te Gent op de trein gezet met bestemming Hannover, doorgestuurd naar Bremen en dan naar Wilhelmshaven. Hij werd ondergebracht in een groot kamp "Fedderwarder Groden" met zestien anderen in barak 11 Stube D.

Op 4 mei 1943 werden ze tewerkgesteld bij de Firma Kuhlmann. In groep en onder bewaking werden ze met de trein naar de fabriek gebracht. Omdat de kameraadschap te goed was, werden ze in verschillende barakken geplaatst met veel controles. De mentale druk was enorm, het eten bar slecht en de huisvesting ondermaats.

Toen de firma door de vele bombardementen beschadigd werd, werden ze overgeplaatst naar Habelswirtdt in Schlesien, nu Polen. Het was daar nog erger. Van een droogloods van een steenbakkerij werd een barak gemaakt voor een tachtigtal personen waaronder Belgen, Fransen, Nederlanders. Allen werkten ze bij Kuhlmann.

De nazi Herr Krausse, die door de hoge partijleiding was aangesteld, hield met ijzeren hand de leiding en voerde een schrikbewind. Hij wist alles wat er omging, kende iedere arbeider en dreigde nogal vlug met opsluiting. Het gebeurde regelmatig dat men iemand opsloot in een heel kleine cel met bijna geen eten, zonder tafel of stoel. In de zomer was het er snikheet, 's winters ijskoud.

In begin 1945 werd de bevoorrading nog slechter. Nog éénmaal per week broodbedeling (een hard brood genoeg voor twee à drie sneden per dag),

‘s middags soep van zuurkool of “Steekrüben” en soms een weinig platte kaas.

Ze sliepen in stapelbedden, in een veel te kleine ruimte, weinig verlicht en verlucht en vol ongedierte. Ze hadden een gemeenschappelijke wasruimte met alleen koud water, zelfs ‘s winters. De toiletten waren buiten onder een afdak, een grote put met erboven houten planken, meestal besmeurd met uitwerpselen. Als je ziek werd, was je aan je lot overgelaten.

Als schoeisel hadden ze houten klompen, als kledij een werkbroek en vest en een hemd van thuis bij hun vertrek.

De ene week werkten ze van 7 uur ‘s morgens tot 7 uur ‘s avonds, de andere week van 7 uur ‘s avonds tot 7 uur ‘s morgens.

De laatste maanden van de oorlog werden ze ‘s zondags op vrachtwagens geladen, om onder toezicht van “Feldgendarmen”, loopgrachten te graven of andere versterkingen aan te brengen.

Eenmaal per maand mochten ze een brief naar huis versturen. De brieven werden eerst gelezen door speciale controleurs. Vanaf augustus 1944 was alle contact met thuis verbroken.

Toen het Russische leger snel naderde, vluchtten de fabrieksleiders en de meeste Duitsers.

Op 9 mei 1945 werd het gebied door het Russische leger bezet. De meeste Russen zagen hen niet als bondgenoten. Vooral in het begin boden ze geen hulp om te repatriëren. Veel, veel later wilden ze toch helpen maar wilden hen via Rusland, Odessa, Zwarte Zee, Middellandse Zee en zo verder via Marseille naar België sturen.

Ze vertrouwden het zaakje echter niet en met enkele vrienden vertrokken ze op eigen houtje richting Westen. Russische soldaten hebben hen naar een soort kamp gevoerd waar ze eten en verzorging kregen. Enkele dagen later werden ze in open legervoertuigen overgebracht naar de Amerikaanse troepen dicht bij Leipzig om dan per trein toch op 24 juni 1945 naar huis terug te keren.

Matthias Martens, Gemeenteschool Landegem

DE WITTE PAARDEN

Het begon allemaal toen mijn grootvader 10 jaar was. In die tijd geloofden de mensen dat witte paarden ongeluk brachten. Iedereen was bang van witte paarden.

Op een dag moest mijn grootvader mee met zijn vader naar de markt. Dat gebeurde met paard en kar want in die tijd hadden ze nog geen auto's. Ze moesten van Deinze naar Gent. Ze gingen naar de markt om groenten te kopen om die dan terug te verkopen in Deinze.

Ze vertrokken 's morgens vroeg want het was lang rijden en de wegen waren toen nog van aarde. Toen ze op de markt waren, begonnen ze aan hun boodschappen. Het was winter dus konden ze niet zoveel fruit kopen. Het was al donker en koud toen de boodschappen gedaan waren. Omdat mijn grootvaders vader nog iets moest afhandelen, moest mijn grootvader met al de groenten naar huis. Het was zeer donker en griezelig. Mijn grootvader reed rustig naar huis. Hij had een beetje schrik.

Plotseling verscheen er witte nevel boven een kleine struik. Mijn grootvader kreeg zeer veel angst. Hij dacht dat hij de witte paarden had gezien. Van schrik trok hij harder aan de teugels en begonnen de paarden heel hard te lopen. Er was zeer veel wind. Van het harde lopen van de paarden, vielen er een paar manden van de kar. Ook de as van een wiel brak in twee. Hij moest stoppen om de as te maken.

Toen wat later mijn grootvader thuis kwam, was hij uitgeput. Als de vader van mijn grootvader thuis kwam en de gebroken as zag, schrok hij. Het bleef stil. Hij zei niets, maar hij dacht aan de witte paarden. Mijn grootvader dacht dat hij voor eeuwig ongeluk zou hebben.

Jolien Vincent, Vrije Basisschool Hansbeke

WAALSE AUTEUR XAVIER HANOTTE AANWEZIG IN VINKT TIJDENS UITREIKING HUWIER AAN JOZEF DE VLEIEGER

Het Land van Nevele was op 3 oktober 2003 te gast in Vinkt ter gelegenheid van de uitreiking van de Nevelse Huwier aan meester Jozef De Vlieger. Bij die gelegenheid werd door de bestuursleden Stefaan De Groote, Jan Luyssaert en André Bollaert gepraat met de Waalse auteur Xavier Hanotte, die over Vinkt schreef in een spannende politieroman. Daniël Pletinckx van het expertisecentrum van Ename presenteerde een stand van zaken van wat in de reflectieruimte te Vinkt zal te zien zijn. Meer dan honderd mensen uit de hele streek, die ook heel wat belangstelling toonden voor het themanummer over Vinkt en Meigem in mei 1940, waren afgezakt naar de vroegere gemeentelijke jongensschool.

Xavier Hanotte was ontroerd dat hij opnieuw in Vinkt aanwezig was

De Waalse auteur Xavier Hanotte, die in Brussel woont, is in de jaren tachtig na zijn studie Germaanse talen, gestart met het vertalen van boeken van vooral Vlaamse schrijvers, zoals Ward Ruyslinck, Willem Elsschot en vooral Hubert Lampo. Hij zou het magisch realisme van Lampo gebruiken in de romans die hij sinds de jaren negentig schreef. Het zijn 'De Secrètes injustices', 'Over de heuvel' (tot nog toe de enige vertaling in het Nederlands), 'Les lieux Communs' en 'Manière Noir'. Hij vertaalde ook de gedichten van Wilfred Owen, de Britse soldaat uit de Eerste Wereldoorlog, en zit hiermee in het spoor van Tom Lanoye die recent hetzelfde deed.

In zijn werken gaat het bijna altijd over het vergeten van historische gebeurtenissen zowel door de overheden als de mensen zelf, maar tegelijkertijd trekt hem het verleden aan, en zeker een oorlogssituatie. Hij plaatst hierbij altijd de kleine mensen met hun emoties binnen aangrijpende gebeurtenissen, doorgaans is dit de Eerste of de Tweede Wereldoorlog. Hij is - naast Monika Van Paemel - de enige auteur die het thema Vinkt gebruikte in één van zijn werken. In 'De secrètes injustices' wordt een politierechercheur geconfronteerd met de moord op een Duitse professor uit Heidelberg, die zich bezighoudt met allerlei theorieën die de rol van de Duitse oorlogsmisdaden moeten minimaliseren. Vinkt komt in het boek prominent aan bod.

V.l.n.r.: Jan Luysaert, Daniël Pletinck, Xavier Hanotte,
Stefaan De Groote, André Bollaert.
Vooraan Jozef De Vliet

Hanotte vertelde dat hij zich voor de hoofdstukken over Vinkt baseerde op feiten en hiervoor een grondig onderzoek deed, ook in Vinkt zelf. Het verhaal is echter een mengeling van fictie en werkelijkheid, maar komt voor de lezer zeer waarheidsgetrouw over. Ook hij is verbaasd dat de Ardeense Jagers bleven vechten hoewel de oorlog verloren was, maar hij meende dat dan toch iemand de Duitse oorlogsmachine moest proberen tegen te houden. Op de vraag of hij niet beter een geschiedeniswerk had geschreven in plaats van een roman, antwoordde hij dat in een roman de mensen veel meer geraakt worden en dat de schrijver een duidelijke stelling kan innemen. Romans kunnen het leven van iemand veranderen.

Jozef De Vlieger verdient volgens Yvan Vandenbrande de nationale Nobelprijs voor de vrede

Naar aanleiding van het tienjarige bestaan van de heemkundige kring “Het Land van Nevele” werd in 1980 een prijs ingesteld waarmee verdienstelijke heemkundigen uit de streek worden gehuldigd. Die prijs kreeg de speelse naam van een verdwenen Nevelse perensoort: de huwier. Als aandenken ontvangen de laureaten een speciaal ontworpen schaal waarop hun naam en een Nevelse Huwier is afgebeeld en staan ze in onze annalen geboekstaafd als “Prins in de Orde van de Nevelse Huwier”.

Voor de overhandiging van de Nevelse Huwier aan Jozef De Vlieger huldigde ere-gemeentesecretaris van Deinze Yvan Vandenbrande zijn jeugd-vriend uit Vinkt. Yvan deelde mee dat hij zeer vereerd was om dat te mogen doen. Jozef is een uitstekend onderwijzer geweest, wat vorig jaar nog werd beklemtoond tijdens een voordracht in Vinkt van één van zijn oudleerlingen, professor Roland Van Dierendonck. Jozef en Yvan kennen elkaar vooral uit hun prille jeugd die tussen 1930 en 1940 lag. Hij is volgens de spreker iemand die open staat voor filosofie en met een groot kunstgevoel.

Het verlies van zijn vader in mei 1940 in Meigem liet zware sporen na en “hij kan niet begrijpen dat mensen, geschapen uit liefde, in staat zijn om een oorlog te ontketenen en onder de vlag van die oorlog elkaar uitmoorden. Hij moest vaststellen dat de oorlogsmachine van 1940 bestond uit onderdelen (soldaten) die automatisch handelden en de bevelen zonder nadenken uitvoerden. Voor die opdracht waren ze getraind en gevormd. Niet alle soldaten pasten in dat geheel maar die kregen dan ook andere opdrachten” meende Yvan Vandenbrande. Hij ging zelfs op zoek en is nog steeds op zoek naar de ziel van de soldaten die te Vinkt in staat waren al die onschuldige bur-

gers neer te knallen of ‘tot wat een mens in staat is’.

Yvan somde op wat Jozef allemaal heeft gedaan rond die dramatische evenementen: de plechtigheid ieder jaar in mei, de oprichting van het monument, de uitbouw van een indrukwekkend archief en het vele werk i.v.m. de reflectieruimte. Hij besloot met de vraag die Jozef zich volgens hem later zal stellen: “Heb ik gezegd, geschreven en gedaan wat ik wilde zeggen, schrijven en doen”?

In zijn dankwoord vermeldde Jozef De Vlieger dat de huwier eigenlijk toekomt aan degenen die hem bij deze opdracht hebben bijgestaan: Roger en Alexander Vercamer, Irène Graveel, Frans Michem, Peter Taghon, Raf De Baene, Tony Vanhee, Daniël Pletinckx en nog heel wat anderen en nu ook het Land van Nevele.

Daniël Pletinckx over de reflectieruimte

Daniël Pletinckx van het Ename Expertisecentrum toonde op scherm een aantal foto’s van Vinkt. Het gaat om een systeem waarbij een panoramisch zicht wordt getoond van Vinkt of Meigem en door de gebruiker verder wordt ingezoomd op een meer gedetailleerde plaats. Op dat punt kan een speciaal effect worden gecreëerd door een oude foto op de huidige te plaatsen, zodat een link wordt gelegd tussen heden en verleden (tijdsvenster).

Het Ename Expertisecentrum wil echter volgens Daniël Pletinckx meer doen dan dit tijdsvenstersysteem realiseren in de toekomstige reflectieruimte. Tegelijkertijd wordt samen met de Erasmusschool in Deinze een educatief project voorbereid, dat getuigenissen van mensen, die de meidagen 1940 meemaakten, plaatst tegenover de historische informatie. Hiervoor wordt een aangepaste versie gebruikt van de software, die het Ename Expertisecentrum samen met IBM ontwikkelde om interactieve verhalen te creëren. Het resultaat zal een CD-ROM zijn waarmee humaniorastudenten, door interactieve verhalen en informatie te vergelijken en te combineren, kunnen leren hoe mensen deze gebeurtenissen ervaren, weergeven en verwerken. Tijdens de avond werd door de aanwezige leerkrachten van die school trouwens een oproep gedaan aan getuigen om mee te werken aan het project.

Stefaan DE GROOTE, Bachte-Maria-Lerne

VERSLAG

“Politieke beneveling. De gemeenteraadsverkiezingen van 1976”

Van 7 tot 9 juni 2003 organiseerde de heemkundige kring “Het Land van Nevele” een tentoonstelling in de gewezen cichoreifabriek Buysse-Loveling te Nevele over “Politieke benevelingen. De gemeenteraadsverkiezingen van 1976”.

Bij de opening van de tentoonstelling op vrijdag 7 juni 2003 werden drie verdienstelijke heemkundigen gehuldigd en opgenomen in de Orde van de Nevelse Huwier. Het zijn de familiekundigen Agnes Van Nevel, Roger Tuyschaever en zijn familielid en naamgenoot Patrick Tuyschaever.

Secretaris André Bollaert huldigde als eerste Mevr. Agnes Van Nevel.

Mijn eerste kennismaking met mevrouw Van Nevel dateert van meer dan vijftig jaar geleden toen ik als kleine dreumes door de onlangs overleden zuster Wilfrieda werd klaargestoomd voor de eerste lesjes rekenen en lezen bij juffrouw Agnes in het eerste studiejaar van de Poeselse kloosterschool. Mevrouw Van Nevele bleef echter niet lang meer in Poesele actief. Ze huwde de heer Frits Galle, onderwijzer te Dentergem, en verliet onze streek.

Enkele jaren geleden, ik meen dat het op een gouden bruiloftsfeest was van een gezamenlijke kennis, werd ik aan Agnes voorgesteld en ze vertrouwde me vol enthousiasme toe dat ze druk bezig was met de stamboom van de familie Van Nevel. Als Nevelse heemkring waren wij uitermate geïnteresseerd om hiervan het resultaat te zien. Wat is er trouwens Nevelser dan een Van Nevel afkomstig van Nevele die de geschiedenis van de Van Nevel's neerschrijft.

En plotseling, zonder veel publiciteit buiten de familiekring, was de publicatie er. Het werd één van de fraaiste en interessantste familiekundige publicaties die we ooit onder ogen kregen. Het is een familieverhaal dat aangenaam leest van mensen uit onze streek waarbij de auteur erin slaagde om in de mannelijke lijn terug te keren tot de jaren 1400. Vijftien generaties ver te rekenen van de huidige stamhouders. Ik wil er jullie hierbij wel bij vertellen dat de verst teruggevonden stamvader zijn heerlijke renten te Nevele betaalde. Van Nevel is dus blijkbaar toch afkomstig van ons Nevele.

Beste Agnes, omwille van uw jarenlange opzoekingswerk en uw belangrijke bijdrage tot de geschiedenis van de familie Van Nevel en het Land van Nevele, is het ons een waar genoegen om u op te nemen als prinses in de orde van de Nevelse huwier.

*André Bollaert overhandigt de Nevelse huwier aan Agnes Van Nevel
(Foto Trui Galle)*

Na de overhandiging van de huwier wendde Mevr. Van Nevel zich tot de aanwezigen.

Mijnheer de Voorzitter, dames en heren Bestuursleden en sympathisanten van de Heemkundige kring “Het Land van Nevele”.

Mijn familie en ikzelf danken u oprecht voor de waardering die u opbrengt voor mijn familiekundige opzoekingen, geboekstaafd in: “De familie Van Nevele van ca. 1400 tot 1999”.

Ik ben fier en gelukkig te mogen behoren tot de uitverkorenen: “Prins in de Orde van de Nevelse Huwier”. Een chauvinistisch trekje mag wel zeker, als ik getuig: Nevele, waar mijn ouders en voorouders woonden, waar ik het levenslicht zag, waar ik school liep, waar ik een gelukkige jeugd doorbracht

en waar ik ben uitgetrouwd, ligt me nog steeds nauw aan het hart. Ik verheug mij, telkens als de 3-maandelijks editie met uw heemkundig werk "Het Land van Nevele" en "Mensen van Toen" in de bus steekt; dan wachten mij enkele uurtjes van stil genieten, herkennen, meeleven en dromen... uit de tijd van toen. Dit heeft er mij bovendien toe aangezet om zelf met opzoekingen over mijn familieverleden te beginnen. De kwaliteit en degelijkheid van uw edities hebben mij hierbij geruggesteund. Vaak kwam ik op een eerste zondag werken in uw bibliotheek raadplegen. Menig artikel vond ik belangrijk en paste in het kader van mijn opzoekingen. Ook mijn man, oud-strijder en krijgsgevangene van WO II, gevangen genomen te Nevele, langs de Poekebeek, in de hof van de familie Diaz, vindt er gebeurtenissen uit die oorlog in terug; zelfs de foto van een kameraad die te Nevele is gesneuveld.

Terecht, een dikke "proficiat" aan alle wetenschappelijke auteurs, vorsers en medewerkers van "Het Land van Nevele" en "Mensen van Toen". "Senioren schrijven over de tijd van toen", nieuw verschenen, vind ik een originele en aangename rubriek.

Tussen haakjes: vroeger, de tijd vlak vóór de Eerste Wereldoorlog, was er nog folklore op de boerderijen, Wijlen, mijn moeder, Marie-Valérie Verstraete, vertelde soms eens uit de tijd toen ze nog jong was op "Het hof aan de drie linden", "Braets' hof" en daarna "Verstraete's hof" gedoopt in de volksmond. Eén verhaal is mij bij gebleven. Sta mij toe om het beknopt te vertellen.

Eens de oogst binnen en de aardappelen gerooid, vierden de boer en zijn gezin feest samen met de arbeiders. Er werd getrakteerd op pannenkoeken met geurende koffie en een druppel. Tijdens één van die gezellige avonden werd er laat aangeklopt. Een vreemde reiziger, gezeten op een ezel, stond aan de voordeur. Hij was gespoord en gelaarsd, de sabel om de lenden, droeg een hoge hoed in dierenhuid op het hoofd en had een ringbaard, alleen ogen en neus waren nog te zien. In gebroken Duits en nogal kort, vroeg hij om te mogen binnen komen, hij kwam uit Palestina en zocht nachtverblijf, hij wilde niemand kwaad doen en vond het hier zo leuk bij deze mensen... Ja, het mocht. Statig en traag, stapte de ezel, getooid met een lang dekkleed en met zijn meester op de rug, drie keer rond de woonkamer. Zijn baas zat kaarsrecht, keek streng voor zich uit en sprak geen woord. De verbijsterde vier maakten plaats, je kon er een muis horen lopen... Daarna stapte de ezel met zijn meester het huis uit... lijk hij was binnengekomen en zonder verdere uitleg. De deur klapte achter hen dicht.

Wat later kwamen drie broers van de naburige boerderij meevieren, ze excuseerden zich voor het laatkomen. Het geheimzinnige bezoek van daarnet werd in het lang en het breed uitgesmeerd door de aangeslagen vierders... De rest werd niet verklapt. Pas later werd alles duidelijk: 3 van de 10 broers Van Nevel hadden een oogje op de dochters van boer F. Verstraete en hadden die stunt uitgehaald om zich te laten opmerken. Dit was een brokje folklore, en echt gebeurd.

Mijnheer de Voorzitter, dames en heren Bestuursleden, beste aanwezigen, wij danken u nogmaals voor de eervolle onderscheiding en wensen de Heemkundige Kring "Het Land van Nevele" verder een hoge bloei, een welverdiende waardering en een vruchtbare samenwerking toe, tot verheffing en ontwikkeling van ons Vlaamse volk.

Voorzitter Jan Luysaert huldigde in zijn toespraak Roger Tuytschaever: *"Het is alsof ik Roger Tuytschaever al even lang ken als de heemkundige kring bestaat. En dit klopt een beetje met de werkelijkheid. Van in de beginperiode was Roger een trouw bezoeker van onze activiteiten, steevast in het gezelschap van wijlen onze ondervoorzitter Jozef Van de Castele. Hoe die twee soms, met Jozef aan het stuur, in Nevele geraakten is me een raadsel,*

Roger en Patrick Tuytschaever (Foto Trui Galle)

maar hoe ze na een gezellige bijeenkomst Nevele weer konden verlaten met diezelfde Jozef aan het stuur heb ik nooit goed begrepen.

Maar niet hiervoor huldigen we Roger Tuytschaever. Jaar en dag en zeker sedert hij zijn beroepsloopbaan heeft afgesloten, werkt Roger aan de stamboom van de familie Tuytschaever. Wie Roger wil spreken gaat niet naar zijn huis in de Wondelgemstraat te Gent maar naar het archief van de gemeente Nevele. Wij hopen ooit eens een publicatie over de familie Tuytschaever van hem te ontvangen.

De laatste tijd ontvangen we van Roger wel interessante krantenknipsels over het Land van Nevele, waarin inlichtingen staan die je nooit zou vinden als je gericht op zoek gaat. Om al die redenen wordt Roger vandaag Prins in de Orde van de Nevelse Huwier”.

Tenslotte nam secretaris André Bollaert terug het woord voor de huldiging van Patrick Tuytschaever.

Wij leerden Patrick Tuytschaever kennen als een onstuimige jonge familievorsers die op een zo kort mogelijke tijd alles over de stam Tuytschaever wou te weten komen. Ondertussen heeft Patrick geleerd dat de genealogie van een familie geen zaak is van enkele maanden maar dat dit een levenswerk is. Samen met naamgenoot Roger werkt hij nu al enkele jaren samen om alle Tuytschaevers op te sporen en hun afkomst te inventariseren.

Maar er is meer. In de loop van vorig jaar ging Patrick vrijwillig de uitdaging aan om alle familienamen te inventariseren die ooit in ons tijdschrift “Mensen van Toen” voorkwamen. Het werd een huzarenstukje waarmee hij enkele maanden bezig was. Wij waren dan ook fier dat we het resultaat van zijn intense arbeid in ons eerste tijdschrift van dit jaar konden aankondigen. We zijn er zeker van dat de vele familiekundigen die onze website bezoeken dit enorm weten te appreciëren.

Patrick als aanmoediging voor je opzoekingswerk als familievorsers en als dank voor de vele hulpmiddelen die je via de website van onze kring aan de talrijke familievorsers ter beschikking stelt, heeft het bestuur van onze kring besloten u op te nemen als prins in de orde van de Nevelse huwier. Van harte proficiat.

Fusie van de gemeenten

De gemeenteraadsverkiezingen van 1976 stonden helemaal in het teken van de fusie van de gemeenten die op 1 januari 1977 zou ingaan. Op 30 december 1975 keurden beide kamers van ons land de wet op de fusie van de gemeenten goed.

Sinds 1961 waren er al 304 gemeenten op 2663 opgeheven. Minister Joseph Michel van Binnenlandse Zaken werkte in 1974 een globaal fusieplan uit. Het vuur sloeg in de pan. Er kwam verzet van talrijke antifusiecomités en van het “Front voor Gemeentelijke Democratie”. Op 6 oktober 1975 werden in een wetsontwerp de nieuwe gemeentegrenzen bepaald. Er bestaan nu nog maar 589 gemeenten in België waarvan slechts 18% met minder dan 5000 inwoners. Vroeger waren er dat 81%

Fusieplannen

Reeds in 1973 publiceerde de CVP van de kantons Deinze, Nazareth en Nevele verscheidene fusieplannen.¹ Het Ministerie van Binnenlandse zaken tekende een fusie uit van de gemeente Lovendegem met Hansbeke, Landegem en Merendree en een fusie van de gemeente Nevele met Lotenhulle, Meigem, Poeke, Poesele, Vinkt en Vosselare.

De Provinciale Technische Dienst voorzag een fusie van Lovendegem met Drongen, Hansbeke, Landegem, Merendree en een fusie van Nevele met Lotenhulle, Meigem, Poeke, Poesele, Vinkt en Vosselare.

De Economische Raad van Oost-Vlaanderen zag een fusie van Nevele met Meigem, Poesele, Vinkt, Vosselare, Hansbeke, Landegem en Merendree.

Later tekende het Ministerie van Binnenlandse Zaken een fusie van Nevele met Landegem, Hansbeke, Merendree, Vosselare, Meigem en Poesele; de nieuwe gemeente zou 11.224 inwoners tellen op een oppervlakte van 5923 ha.

Meer er verschenen nog andere plannen.

Het gemeentebestuur van Landegem wilde als pilootgemeente Landegem in een fusie met Hansbeke en Merendree (6290 inwoners en een oppervlakte van 2925 ha).

¹ *Iedereen zijn Zeg(je) CVP*. Tijdschrift van de CVP met plaatselijk nieuws uit de kantons Deinze-Nazareth-Nevele, jg. 1, nr. 1, 1973.

Er werden ook diverse werkdocumenten verspreid waarvan we de auteur(s) niet konden terugvinden. Het zogenoemde werkdocument nr. 1 wilde een fusie van Lovendegem met Landegem, Hansbeke en Merendree (12.077 inwoners, oppervlakte 4507 ha). In werkdocument 2 wordt Drogen de hoofdgemeente samen met Lovendegem, Landegem, Hansbeke en Merendree (22.427 inwoners en een oppervlakte van 7820 ha). Volgens werkdocument nr. 3 moest Nevele de pilootgemeente worden met Landegem, Hansbeke, Merendree, Bachte-Maria-Lerne, Vosselare, Meigem, Sint-Martens-Lerne en Poesele (13.263 inwoners, oppervlakte 7163 ha).

Maar ook raadsleden en schepenen tekenden enkele fusiemogelijkheden. Vooral het Nevelse gemeenteraadslid Gaston Van Parijs (BSP) wilde Sint-Martens-Lerne in de fusie met Nevele opnemen.²

In de voorbije 25 jaar hadden er in die gemeente geen verkiezingen plaatsgevonden aangezien er maar één lijst werd ingediend, de lijst van Van Crombrugge. Gaston Van Parijs had meer dan 4 jaar in Sint-Martens-Lerne gewoond, hij had er 25 jaar gewerkt en kende er heel veel mensen. Ook het Nevelse raadslid Roger Claeys steunde dit plan. Hij was postbode in Sint-Martens-Lerne en kon er ook op grote sympathie rekenen bij de bevolking. Dus hoopten ze allebei om in een fusie van Sint-Martens-Lerne met Nevele een grote kans te maken om verkozen te worden.

Op een gemeenteraad van 1975 in Nevele kwam de fusie ter sprake. Gaston Van Parijs stelde voor om in plaats van de uitgestrekte gemeenten Hansbeke en Merendree de beide Lernes in de fusie met Nevele op te nemen. Van Parijs voelde zich gesteund door het ACW van Nevele dat ook van mening was dat Merendree thuishoorde bij Lovendegem.

De Nevelse verkozenen Omaar Mortier, Roger Claeys en Jules Schelstraete zagen uiteindelijk meer heil in een kleine fusie met Nevele, Meigem, Poesele en Vosselare.

Later verdedigde Roger Claeys een fusie van Nevele, Meigem, Poesele, Vosselare en Hansbeke.

Uiteindelijk besliste het Ministerie van Binnenlandse Zaken een fusie van Nevele als pilootgemeente met de gemeenten Hansbeke, Landegem, Merendree, Poesele en Vosselare.

² Interview van 12 mei 2003.

Het meest opvallende in deze fusie is dat Meigem er niet was in opgenomen, hoewel deze gemeente reeds eeuwen deel uitmaakte van de Baronie Nevele, er historisch mee vergroeid was en heel sterk op Nevele was aangewezen.

Waarom de gemeente Meigem niet opgenomen werd in de fusie met Nevele wordt door gewezen schepenen van Nevele, Jules Schelstraete, als volgt verklaard.³

“Historisch en als landbouwgemeente hoort de gemeente Meigem bij Nevele. Burgemeester Cyriel Verplaetse van Meigem wilde aansluiten bij Nevele, maar één van zijn raadsleden Paul Lemmens wilde bij Deinze aansluiten omdat dit een stad is. De voltallige gemeenteraad van Meigem steunde uiteindelijk het voorstel van Paul Lemmens omdat men dacht dat dit voorstel door de hogere overheid toch zou afgewezen worden en Meigem toch bij Nevele zou gevoegd worden.”

Jules Schelstraete, toen ook provincieraadslid, sprak over dit voorstel met gouverneur R. De Kinder en stelde hem voor om Meigem uiteindelijk bij Nevele te voegen. Maar hij was enkele dagen te laat want de gouverneur had het voorstel van de gemeente Meigem om bij Deinze gevoegd te worden aan het Ministerie van Binnenlandse Zaken doorgestuurd.

Het is geweten dat een van de doelstellingen van de fusie was in Vlaanderen zoveel mogelijk CVP-gemeentebesturen aan de macht te brengen. In Nevele had de lijst Gemeentebelangen (= Volksunie) van dokter Wannyn een volstrekte meerderheid. Indien Meigem in de fusie met Nevele was opgenomen, zou deze meerderheid gemakkelijker kunnen behouden worden, omdat Jules Schelstraete in Meigem zeer populair was. Om de meerderheid van Gemeentebelangen te breken was het noodzakelijk gemeenten met veel CVP-kiezers bij Nevele aan te sluiten, zoals bvb. Merendree.

Gewezen schepenen van Nevele Georges Mannekens en in 1976 lijsttrekker van de PVV deelt deze mening.⁴

“De fusie van de gemeenten had onder meer tot doel in de nieuwe gemeenten CVP-meerderheden aan de macht te brengen en dus de macht van de andere partijen te breken.

³ Interview van 12 mei 2003.

⁴ Interview van 13 mei 2003.

In Nevele kende de lijst Gemeentebelangen (= Volksunie) een grote aanhang. Jules Schelstraete die tot deze partij behoorde, kon in Meigem op een grote populariteit rekenen. Indien men Meigem bij Nevele had gevoegd, zou de Volksunie-meerderheid blijven bestaan. Door Nevele te omringen met CVP-gezinde gemeenten kon de macht van de VU in Nevele gebroken worden.”

Om welke redenen Merendree dat historisch gezien niets met Nevele te maken heeft, wel in de fusie werd opgenomen, wordt door Jules Schelstraete als volgt uitgelegd.

“Burgemeester Raoul Claeys van Merendree wilde in de nieuwe fusiegemeente Nevele als eerste op de CVP-lijst staan en burgemeester worden. Dat kon natuurlijk maar als Merendree deel uitmaakte van de fusie Nevele. R. Claeys zou dan een beroep gedaan hebben op de tussenkomst van Wilfried Martens (CVP) om Merendree bij Nevele te voegen. Maar bij de samenstelling van de CVP-lijst Nevele kreeg de heer Raoul Claeys maar de tweede plaats toegewezen. Hij weigerde deze plaats en kwam op met zijn scheurlijst KL (= Katholieke Lijst).”

Gewezen schepen van Nevele Georges Mannekens legt de beslissing om Merendree bij Nevele te voegen in dezelfde zin uit.

“Het natuurlijke hinterland van Merendree was Lovendegem met zijn volstrekte CVP-meerderheid. Het was dus vanzelfsprekend dat Merendree bij Lovendegem zou gevoegd worden.

De toenmalige burgemeester van Merendree professor Raoul Claeys wilde burgemeester worden van het nieuwe Lovendegem en vroeg daarom de eerste plaats op de CVP-lijst. Maar het sterke ACW van Lovendegem verzette zich hiertegen.

Daarop heeft professor R. Claeys op zijn kasteel in Merendree een diner georganiseerd voor Wilfried Martens (CVP) en Willy De Clercq (PVV). Daar werd beslist om Merendree bij Nevele te voegen.”

Professor R. Claeys wilde nu als uittredend burgemeester van Merendree de eerste plaats op de CVP-lijst van Nevele om zo burgemeester van Nevele te worden. Maar de ACW-strekking haalde het en plaatste Antoine Van Speybroeck als eerste en dus ook als toekomstig burgemeester.

R. Claeys die ook hier tevreden moest zijn met de tweede plaats ging zijn opwachting maken bij Willy De Clercq (PVV) en vroeg de eerste plaats op de PVV-lijst voor de gemeenteverkiezingen van 1976 in Nevele. Maar de

PVV had aan Georges Mannekens uit Merendree de eerste plaats beloofd en dus had de heer Claeys ook hier geen succes. De heer Mannekens heeft dan professor Claeys voorgesteld om op de PVV-lijst een andere plaats in te nemen maar de heer Claeys weigerde en stichtte zijn Katholieke Lijst (KL), een scheurlijst van de CVP.

Over de keuze van Nevele als pilootgemeente gaf Jules Schelstraete volgende verklaring.

“Bij de bespreking van de fusie met de burgemeesters en schepenen van de verschillende deelgemeenten maakte Hansbeke geen bezwaar tegen Nevele als pilootgemeente. Landegem zelf probeerde ook pilootgemeente te worden.

Sedert de middeleeuwen was Nevele met zijn kasteel⁵ en zijn heren het politieke en administratieve centrum van de ‘Baronie Nevele’ of het ‘Land van Nevele’. Bovendien was Nevele sedert de 19de eeuw kerkelijk gezien een dekenij en was het vrederecht er gevestigd.”

De heer Jules Schelstraete had er ook voor gezorgd dat de posterijen en de Rijkswacht in Nevele grond konden verwerven om er een nieuw gebouw op te trekken. Op die manier bleef Nevele het belangrijkste centrum en werd het dus ook de pilootgemeente.

De verkiezingen

Lijsten

Bij de verkiezingen boden zich de volgende lijsten aan: BSP met als lijsttrekker Gaston Van Parijs, uittredend gemeenteraadslid van Nevele; CVP met als lijsttrekker Antoon Van Speybroeck, uittredend gemeenteraadslid van Landegem; GBN (Gemeentebelangen) met als lijsttrekker Jules Schelstraete, uittredend schepen van Nevele; KL (Katholieke Lijst) met als lijsttrekker Raoul-Henri Claeys, uittredend burgemeester van Merendree en PVV met als lijsttrekker Georges Mannekens, een nieuwe inwoner van Merendree en nieuwkomer in het politieke vak.

⁵ Later omgebouwd tot klooster en nu de woning van de heer Jules Schelstraete.

Verkiezingsuitslag en coalitievorming

De verkiezingsuitslag zag er als volgt uit: CVP 10 zetels, KL (Katholieke Lijst) 1 zetel, PVV 1 zetel en GBN (Gemeentebelangen) 9 zetels.

Van zodra de verkiezingsresultaten enigszins duidelijk waren, belde de CVP van Nevele op zondag 10 oktober 1976 de heer Georges Mannekens op en vroeg hem naar Nevele te gaan om er over een coalitie te onderhandelen.

Het was omstreeks 16 uur nog tijdens het tellen van de stemmen uitgelekt dat Georges Mannekens verkozen was. Toen vlug duidelijk werd dat de heer Mannekens geen aanspraak maakte op het burgemeesterschap ging er een gevoel van opluchting door de CVP-rangen.

Georges Mannekens vroeg de functie van schepen van openbare werken, ruimtelijke ordening en milieu, middenstand en landbouw. Het akkoord werd onmiddellijk getekend.

Diezelfde avond ging de heer Mannekens naar de zaal ‘Britannia’ in Gent waar de PVV was samengekomen. Hier werd hij opgezocht door Jules Schelstraete, verkozen van Gemeentebelangen, en Raf Herman, bestuurslid van Gemeentebelangen, die hem het burgemeesterschap van Nevele aanboden. Georges Mannekens contacteerde Willy De Clercq en ook voor hem gold dat een gegeven woord een woord is en dus nam de PVV het voorstel van Jules Schelstraete niet aan.

Nog tot eind december 1976, tot de heer Antoon Van Speybroeck burgemeester werd benoemd, kwamen vertegenwoordigers van Gemeentebelangen geregeld bij de heer Mannekens om met hem te “spreken”.⁶

De schepenverkiezing van 1 januari 1977

Zoals eerder gezegd zag de verkiezingsuitslag er als volgt uit: CVP 10 zetels, KL (Katholieke Lijst) 1 zetel, PVV 1 zetel en GBN (Gemeentebelangen) 9 zetels. CVP en PVV sloten een bestuursakkoord en er was afgesproken dat de CVP de burgemeester zou leveren en vier schepenen; de PVV kreeg één schepen.

Tijdens de schepenverkiezing deden zich twee vreemde feiten voor. Als vijfde schepen werd tegen alle verwachtingen en eerdere afspraken in de heer Jules Schelstraete (GBN) gekozen en niet de heer Roger De Greve

⁶ Interview met de heer Georges Mannekens op 13 mei 2003.

(CVP). Daarbij kwam dat één van de raadsleden niet met het reglementaire rode potlood had gestemd maar met zijn eigen blauwe kogelpen.

Achteraf heeft raadslid Omaar Mortier (GBN) beweerd dat hij deze “vergissing” had begaan... Het gevolg was dat de schepenverkiezing door de provinciale overheid nietig werd verklaard en moest overgedaan worden. Roger De Greve wist ondertussen dat hij niet kon rekenen op zijn eigen mensen, stapte over naar de lijst GBN en werd tot schepen verkozen voor GBN in plaats van de heer Antoine De Gheest (CVP).⁷

De heer G. Mannekens geeft ongeveer dezelfde versie van de feiten.⁸ Bij die schepenverkiezing bleek dat de heer Roger De Greve (CVP), in strijd met de afspraken, niet werd verkozen maar wel de heer Jules Schelstraete (Gemeentebelangen).

“Één of meer raadsleden hadden zich dus niet aan hun woord gehouden... en voor een lid van de oppositiepartij Gemeentebelangen gekozen.”

De heer Georges Mannekens ving geruchten op dat *“dit een zet zou geweest zijn van twee zeer belangrijke ‘heren’ die in de CVP verkozen waren. Die beide ‘heren’ kenden mekaar goed en zouden er belang bij gehad hebben dat niet Roger De Greve (ACV-strekking) schepen werd maar wel de heer Jules Schelstraete zou verkozen worden.*

Tijdens die schepenverkiezing gebruikte één van de raadsleden zijn eigen blauwe kogelpen in plaats van het reglementaire rode potlood. De verkiezing werd door de Raad van State twee jaar later nietig verklaard. Ondertussen stapte de heer Roger De Greve over naar de lijst Gemeentebelangen. Bij de nieuwe schepenverkiezing werd hij verkozen ten koste van de heer Antoine De Gheest.”

Het college van burgemeester en schepenen bestond nu uit de burgemeester (CVP), twee CVP-schepenen, twee schepenen van Gemeentebelangen en één PVV-schepen, terwijl in de gemeenteraad de lijst Gemeentebelangen in de oppositie zat.

Deze gewrongen situatie zorgde in de volgende jaren voor heel wat politieke problemen in de nieuwe gemeente Nevele.

Jan LUYSSAERT, Merendree

⁷ Interview met de heer Jules Schelstraete op 12 mei 2003.

⁸ Interview met de heer Georges Mannekens op 13 mei 2003.

STEUNENDE LEDEN 2003

Architectenbureau Van Acker, Nevele
Blomme Antoon, Vosselare
Claeys Valère, Hoeilaart
Danneels Axel, Coppet (Zwitserland)
Graaf Deboussies-Borluut, Hansbeke
Delombarde Hervé, Ingooigem
Deneve Anny, Vosselare
Depaepe Roland, Landegem
Desmet Gentil, Deinze
Notaris Duerinck Alfred, Nevele
Eylenbosch Ernest, Gent
Hannecart Bénédicte, Wortegem
Kneuvelds Daniël, Vosselare
Malfait Jacques, Semmerzake
Martens Marianne, Nevele
Mortier Omaar, Nevele
Musschoot Anne-Marie, Mariakerke
Schaeck Hugo, Hansbeke
Schelstraete Jules, Nevele
Tuytschaever Patrick, Eke
Van Den Abeele Raf, Sint-Martens-Latem
Vandeputte Eric, Nevele
Vanquathem Hervé, Drongen
Verbiest Eudore, Boechout
Vranken J., Nevele
Walgraeve Raf, Hansbeke

Mensen van Toen

BELASTINGBETALERS VAN LANDEGEM IN DE COHIER VAN DE VIJFDE PENNING VAN 1577¹

Tot op heden hebben we vier lijsten van Landegemse belastingplichtigen uit de tweede helft van de 16e eeuw teruggevonden. De oudst bewaarde dateert van 1557, twee uit 1577 en een uit 1571.

Bij de uitgave van deze lijst van 1571 heb ik mijn toevoegingen cursief weergegeven. Soms is het moeilijk uit te maken of een hoofdletter of kleine letter moet gelezen worden, maar voor de naam zelf speelt dit geen rol. Als ik bepaalde letters niet kon ontcijferen, heb ik mijn interpretatie tussen <> geplaatst. De afkortingstekens heb ik tussen () opgelost. Om de leesbaarheid van de lijst te verhogen, heb ik sommige titels onderstreept.

Om nodeloze herhalingen te vermijden, heb ik de notities uit de cohier in verkorte vorm weergegeven de weglatingen met ... aangeduid. Na de eerste naam moet dus telkens gelezen worden "houdt in pacht...", ook wat in pacht wordt gehouden heb ik niet genoteerd. Nieuwsgierige familiekundigen kunnen altijd in de originele bron alles rustig nalezen en controleren; voor mij kwam het erop aan Landegemse bevolkingslijsten uit de 16e eeuw te publiceren.

Pas na de publicatie van de vier lijsten zal duidelijk worden, hoe de bevolking van Landegem in volle reformatietijd is geëvolueerd, wie Landegem heeft verlaten en wie de nieuwkomers waren.

Minute vander quoyere vanden vijfsten penninck vander prochie van Landeghem den welcken gheconsenteert ende ghelicht wiert up den houst anno duust vijf ondert ende zevenenseventich

Pachten van Lande bosch ende meersch In den herrent houck

¹ SAG, reeks 28, bundel 36/152, penningcohier van 1577.

(f 1r)

arent de vreesse en(de) adryaen vander donck ... van srafinius van braekele
heere van vaerebeke

Pieter kindekens ... van heer Jan van hulle

(f 1v)

(Idem) ... van gheerof De Wulf

(Idem) ... van crysstoffels claeys

De wedewe bertelemeyns van hijfte ... vanden kinderen van arent obbe-
recht

Willem hyde ... van andries coppins als voecht van(den) kinderen van
Juestaes De veij

(Idem) ... van(den) zelve andries coppins

(f 2r)

(Idem) ... van Joos maenout

baerbara skeysers wedewe van daeneel de keysere ... van gheerof de Wulf

Jacop de Wulf ... van pieter van(de) putte

Joorys de Wulf ... van andries coppins

(Idem) ... van Joos hyde

(Idem) ... van Lievyn van daele

(f 2v)

(Idem) ... van mattheijus hoste

Jan stofferys ... vande wedewe en(de) hooers (sic) van blaesyn maes

Jan coppins ... van pieter van pollaere

Joos sutterman ... vande W(eduw)e van willem hynghelberecht

(Idem) ... van pieter De bylowys

(f 3r)

(Idem) ... van mauwers braet

Joos coddins ... van olivier steyaert

Jan steyaert ... vand(e) W(eduw)e van Jaecop de kueninck

Lievin bouckaert ... van Willem van haughem

(Idem) ... van Willem van Renterghem fs mauwers

(f 3v)

Den zelve lievyn ... van ph(i)l(ip)s de meyere

(Idem) ... van Willem van Renterghem fs mauwers
Adryaen van hyfte ... van mauwers van paerys
Lauwereyns van heyste ... van Jan criel en(de) de hoers van Willem heynd-
rijcx

(f 4r)

(Idem) ... van(de) hoers van Jan van heenhoerne²
Gheerof coppins ... van Joanne schuelaers³
(Idem) ... van gheerof de wulf
(Idem) ... van amma(n)t van Raeveschoet

(f 4v)

(Idem) ... van(den) weesen van Juesstaes de veij
(Idem) ... van Jan serraes
(Idem) ... van mauwers tem(m)erman
(Idem) ... van pieter van pollaere
Pieter heyndricx ... srafinius van braekele heere van vaerebeke
(Idem) ... van pieter heijndrijcx fs Luucas⁴
(Idem) ... van(den) hoers van Jan van Renterghem

² Werd geboren in 1527 en was linnenwever in Landegem. Hij werd samen met zijn vrouw Jannekin Kindekens op 26 september 1561 gearresteerd omdat hij doopsgezind was. Ze hadden drie kinderen: David, Begten en Tannekin. Hij werd verbrand op de Vrijdagmarkt te Gent op 12 maart; zijn vrouw werd op 24 maart 1562 onthoofd in het Gravensteen te Gent (zie J. Luysaert, *Ketters, verdachten en slechte katholieken in het Land van Nevele tijdens de 16e en 17e eeuw*, in *Mensen van Toen*, jg. 4 (1994), afl. 1, p. 13 en 19).

³ In de bevolkingslijst van 1571 (SAG, reeks 28, bundel 36/152, penningcohier van 1571, f. 3r) wordt de naam *scuevelaere(n)* geschreven; *cove-laer* betekent "geestelijke broeder, monnik".

⁴ Er woonde in Landegem een landarbeider Lucas Heindricx. Hij werd op 10 december 1561 omwille van zijn doopsgezindheid te Brugge op de Burg verbrand en zijn goederen werden geconfisceerd (zie J. Luysaert, *a.w.*, p. 12).

(f 5r)

(Idem) ... van(den) hoers van gheerof van bossche (sic)

Gillis kindekens ... van Jan de meyere

(Idem) ... van willem claeys

Nijclaeijs hyde ... van Jaecop van(de) moertele

Cornelis coppins ... van(de) hoers van blaesyn maes

(f 5v)

Pachten van lande bosch ende meersch van(den) Westhouck en(de) der kerck(en)

Joos machiels⁵ (sic) ... van baudewyn michiels (sic) zynen vadere

(Idem) ... vander W(eduw)e van Joosstaes de rycke

(Idem) ... van hughe van maeteren

Daeneel van paerys ... van Jan van paerys zynen broedere

Matthys van paerys ... van Jan van paerys

Jan van(de) kerchoeve ... van Willem cochuut

(f 6r)

(Idem) ... van Joos van Renterghem

(Idem) ... van aerent Willems

Olijvier de buck ... van(den) hoers van Jan de Raeve

(Idem) ... van(den) hooers (sic) van me vrouwe van vinderaute

(Idem) ... van(den) hoers van Joos van Renterghem

(f 6v)

Pieter de caeluwe ... van aerent Willems

Lievin mortier fs Joos ... van Jan vander plaetssen (sic)

(Idem) ... van heer pieter stuerbaut⁶

⁵ De *i* van Michiels werd versterkt tot *a*, een taalkundig fenomeen dat nog steeds voorkomt in het Land van Nevele.

⁶ Uit andere vermeldingen weten we dat Pieter Stuerbaut zeker van 1557 tot 1571 pastoor was van Landegem. F. Michem, *De pastoors van het Land van Nevele*, in *Het Land van Nevele*, jg. 4 (1973), afl. 3, p. 140) situeert hem in 1585.

(f 7r)

Gheerof maes ... van(den) prelaet van dronghene

(Idem) ... van Jan buct (sic)

Anthuenis hantsins ... van(den) hoers van Lievin van(de) putte

Gheerof callant ... van Jan spaecaert (sic)

(Idem) ... Jan vand(e) poele

(f 7v)

Baudewyn machiels ... van Jan van(der) venne

Gheerof van paerys ... van(den) prelaet van Dronghen

(Idem) ... van heer Willem coets⁷

(Idem) ... van(den) kinderen van adryaen van Rybeke

(Idem) ... vand(e) wedewe van niclaeys baes

Willem hantsins ... vand(e) kercke

(Idem) ... van(den) hoers van Lievijn van(de) putte

(f 8r)

Mattys de vreesse ... vand(e) wedewe van Joos van Renterghem

Joos van(de) maere ... vanden Rycken gasthuuse binnen ghendt

Adryaen mortier fs Joos⁸ ... van(den) alemoesseniers van sente baefs te ghendt

(f 8v)

(Idem) ... van me vrouwe van maercquette

Willem stofferys .. van gillijs slock

Nyclaeys vand(er) maere(n) ... van Jan van Renterghem

Pieter slock ... van Joos slock zynen broedere

⁷ Uit een latere vermelding (zie verder in deze lijst: f. 9r en 24v) vernemen we dat hij pastoor was van Landegem, als opvolger van Pieter Stuerbaut.

⁸ Adriaen Mortier fs Joos was pachter van het Goed te Landegem, eigendom van de Sint-Baafsabdij te Gent (RAG, Sint-Baafs, R 858/7, pachtcontract van 1548).

(f 9r)

Pieter mortier fs gheerofs ... vand(e) wedewe van weyn van paerys
Jaecop de buck ... van gheerolvyne van vlaenderen
fransoeys maes ... van(den) hoers van Lauwereyns maes
(Idem) ... van heer Willem coets pastuer van Landegh(em)⁹

(f 9v)

Pachten overbrocht van Die van vier hecken

Jan mortier ... van Jaecop callant
Caetelyne sдобbelaeren ... van(den) hoers van Jan van Renterghem
(Idem) ... van et kint van adryaen de meyere
(Idem) ... van(den) hoers van gheerof steyaert fs olijviers
De W(eduwe)e martyn de veij

(f 10r)

Gheerof coppins ...
(Idem) ... van cornelys heijman
Arent van houcke ... van cornelys heijman

(f 10v)

Jaecop De vey ... van Jan van Loekene
(Idem) ... van heer michiel boene
(Idem) ... vand(e) wedewe van martyn de Wewaere
Joos van Renterghem fs Joos ... van fransoeys toebast
(Idem) ... van Jan vander venne

(f 11r)

Adryaen mortier fs cornelys ...
Ghillys van maldeghem ... van bauwyne van vlaenderen
Jan vand(er) heyden ... van(den) kinderen van gheerof de vreesse
(Idem) ... van Jan van loekene

⁹ Komt niet voor in de lijst van F. Michem, *De pastoors van het Land van Nevele*, in *Het Land van Nevele*, jg. 4 (1973), afl. 3, p. 140.

(f 11v)

Adryaen mortier filius willems ... van Jan van(der) plaetsen

(Idem) ... van Joos van Renterghem fs baudyns

Vincent van kerrebrouck ... van pieter van mullem¹⁰

(Idem) ... van catelyne sdoobelaere(n)

(Idem) ... van(den) weesen van olyvier de meyere

(Idem) ... van martyn de meyere

(f 12r)

Adryaen van Renterghem ... van Jan van Renterghem

(Idem) ... van Joos van Renterghem fs baudins

(Idem) ... van caetelyne sdoobelaeren

(Idem) ... van zegher vand(e) sochelt

Mauwers daeneels ... van catelyne van ooteghem

(f 12v)

(Idem) ... van Joos van hecke

Jan van Renterghem ... van Daenieel van(den) haene en(de) lysbette ghoetals

(Idem) ... van lysbette van hecke

Gheerof de meyere ... van willem van hulle

(f 13r)

(Idem) ... van pieter callant

Joos slock ... van Joos boene

(Idem) ... van(de) W(eduw)e van niclaeys baes

(Idem) ... van Joos van Rentergh(em)

¹⁰ Pieter Van Mullem en zijn vrouw waren dopers uit Landegem. Zij kregen ca. 1568 een lichte straf omdat zij berouw hadden vertoond voor hun "dwaling". Zij trokken omstreeks 1572-1574 naar Friesland waar het betrekkelijk veilig was voor de dopers. (J. Luyssaert, *Ketters, verdachten en slechte katholieken in het Land van Nevele tijdens de 16e en 17e eeuw*, in *Mensen van Toen*, jg. 4 (1994), afl. 1, p. 22). Blijkbaar verhuurde hij in 1577 zijn eigendom aan Vincent Van Kerrebroeck.

(f 13v)

(Idem) ... van Lyebyn berblock

Willem cochuut ... van(den) hoers van Lauwereyns De kleerck

(Idem) ... van pieter cochuut fs willems

Adryaen van(de) kerchove ... van fransyne sclerx

(f 14r)

(Idem) ... van lysbette van hecke zynder moedere

Jan De maecht ... van Joncheere Jasper van Rybeke

(Idem) ... van Joncvrauwe Lievine van Rybeke

(f 14v)

(Idem) ... van Joncvr(auwe) maerie van Rybeke

(Idem) ... van(den) kynderen van adryaen van Rybeke

Jan van kerrebrouck ... van cornelys heyman

(f 15r)

(Idem) ... van aeren Willems

Pieter van Renterghem... van Jaecop callant

Jaecop van Loekene ... van Jan vand(er) venne

(Idem) ... van Jan van Loekene zynen broedere

Jan van(der) venne ... van cornelis heyman

(f 15v)

Willem hoelbaut ... van(den) hoers van pieter maes

(Idem) ... van Jan de brune

ph(i)l(ip)s van(de) kerchove ... van gheerof van paerys

(Idem) ... van pieter cochuut

(f 16r)

Mauwers De Joncheere ... van gheerof steyaert

Pieter Lancsuert ... van abraem de werdt

Adryaen mortier fs adryaens ... van(den) kynderen van meijns¹¹ maes

¹¹ De voornaam Meyns is een korte vorm van een Germaanse naam die begint met Mein- zoals Meinboud (zie F. Debrabandere, *Woordenboek van de familienamen in België & Noord-Frankrijk*, Brussel, 1993, p. 957).

(f 16v)

Pachten overbrocht by Die van Wylde

Lauwereyns De wulf ... van(den) hoers lievijn van pottelberghe

Gheerof de paepe ... van(den) hoers van huberecht De buck

(Idem) ... van gheerof Joos

Joos De buck ... van maedeleene van kerrebrouck

Jan De brune ... van catelyne van ooteghem

(f 17r)

(Idem) ... van pieter van Reytscoet

(Idem) ... van(den) weesen van Joos en(de) mauwers De buck

Emont De buck ... van Joncheere fransoeys van Imbiese

Willem De brune ... van(de) hoers van Joos en(de) mauwers De buck

Gillys van Renterghem ... van saerel tackoens

(Idem) ... van Joos van Renterghem

Jan Maes ... van fransoeys goetals en(de) Dhoers van Joos hugaert

(f 17v)

De wewe willem bultinck ... van cornelys heyman

Andries van kerrebrouck ... van pieter De caeluwe

(Idem) ... van Joos van Renterghem

(Idem) ... van heer Willem coets

(Idem) ... van Jaecop ghoetals

(Idem) ... van(den) hoers van Joos van Renterghem fs gheerof

(f 18r)

Willem De cupere ... van michiel Doelijns

(Idem) ... van(den) heleghe gheest van Sente michiels bynnen ghendt

(Idem) ... van De weese van mauwers De Joncheere

Jan en(de) mauwers De Joncheere ... van Jan De kleeck

Jan De Joncheere ... van heyndryck De keyser

(f 18v)

Willem van(der) meere ... van(den) hoers van Joos Dhertoghe

(Idem) ... van(de) hoers van me vrouwe van vinderaute

De wedewe van huberecht De buck ... van srfynius¹² van braekele
Lowys van paerys ... van Jan huughe
Pieter van paerys ... van Lievijne ghoetals

(f 19r)

Lievin van paerys
(Idem) ... van baerbel stoeps
Jan van Leynwe
(Idem) ... van(den) hoers van mevrauwe van vinderaute

(f 19v)

(Idem) ... van meerster (sic) Jan stoep
(Idem) ... van Jan Wychuus
(Idem) ... van Lowys van paerys
Jan van kerrebrouck ... van Jan maes
Gheerof De brune ... van(den) weesen van Joos en(de) mauwers De buck
Gheerof van kerrebrouck ... van Daeneel van(den) haene en Lijsbette goe-
tals

(f 20r)

(Idem) ... van(den) hoers van meyns maes
(Idem) ... van(den) hoers van blaesyn van Rentergh(em)
fransoeyns van Renterghem ... van(den) weesen van Willem van
Rentergh(em)
(Idem) ... vand(er) Wedewe van gheerof van kerrebrouck
Pieter cochuut ... van pieter cochuut zyne(n) hoem

(f 20v)

(Idem) ... van(de) w(eduw)e pieter van heck (sic)
Pieter veleuens ... van gillys van Rentergh(em)
Gheerof moerman ... van Jan ghoetals

(f 21r)

Pachten over brocht by Die van heyste

¹² De auteur heeft hier in de naam na de *r* een *a* vergeten te schrijven, dus moet de naam gelezen worden als *srafinius*.

Martyn taets ... van Joos van Renterghem
(Idem) ... van gheerof steyaert
Jacop van loekene ... van mynen heere van vinderaute
De wedewe andries De maecht ... van Willem van hulle

(f 21v)
(Idem) ... van(den) kinderen van andries De maecht
Gheerof De cloet ... van lievin De schuutere
Jan callant ... van cornelys heyman
(Idem) ... van pieter callant zynen vaedere

(f 22r)
Blaesijn Daenijns ... van zynder zustere
Pieter van laeke ... vand(e) wedewe van pieter van hecke
(Idem) ... van Willem van hulle

(f 22v)
(Idem) ... van Jaecop vand(er) loeven
(Idem) ... van pieter van pollaere
(Idem) ... van Jan vand(er) bruggen
(Idem) ... van gheerof van paerys
(Idem) ... van Jan van(den) poele

(f 23r)
Gheerof van Renterghem ... van Jan speeckaert
Arent temmerman ... van pieter claeys
(Idem) ... van(de) W(eduw)e Willem de vreesse
blaesyn de maecht ... van de weese andries de maecht

(f 23v)
Caerel van kerrebrouck ... van Jaecop van loekene
Jaecop vand(er) maere ... van catelyne sdoebelaere(n)

(f 24r)
Dit naervolghende zyn De pachte(n) vanden thienden

lievin bouckaert .. vanden prelaet van Dronghene
Lievin mortier ... vande wedewe van pieter de keysere

(f 24v)

Gheerof van paerys fs daneels

Willem hanssins

Pieter De caeluwe... van heer willem coets pastuer van Landeghem

Adryaen mortier fs willems ... van heer Willem coets pastuer van Landeghem

(f 25v)

Verclaers vanden onroerende(n) goeden ... als propreteyt ofte byleve niet verpacht zynde.

Over dam

De wedewe van bertelemeyns van hyfte

Willem van Renterghem fs mauwers

(f 26r)

De W(eduw)e Daeneel de keysere

Jan stofferys

(f 26v)

Pieter kindekins

Arent de vreesse

Joos sutterman

(f 27r)

Joerys de Wulf

Pieter van pollaere

De W(eduw)e gillijs vlerijck

(f 27v)

Joerys De Wulf

Arent de maecht

De W(eduw)e heyndryck vleryck

Jan coppins

Gheerof coppins

(f 28r)

Jan serraes
Jan steyaert

(f 28v)

Lievin bouckaert

(f 29r)

Pieter heindricx

(f 29v)

Propreteyt overbrocht by Die vanden Westhouck ende der kercke

pieter De caeluwe
Willem hanssins

(f 30r)

Jaecop De keyser
Mathys van paerys
fransoeyns maes
Dhoers van Jan slock

(f 30v)

Olyvier De buck
Gheerof maes
Heer Willem coets passtuer (sic) van landeghem ghebruuct hem toebehoerende De behuusde stede Daer hij went wesende De priesteraegie van landeghem groet In erven iijC xlij R(oeden)

(f 31r)

Mathys De vrees
Gheerof van paerys fs Daeneels
Anthuenis hanssins

(f 31v)

Jaecop caekaert
Lauwereyns mortier
Daeneel van paerys

(f 32r)

Willem van Driessche
Gheerof callant
Lievin mortier
Willem mortier

(f 32v)

Adryaen mortier
Mauwers De Wulf

(f 33r)

fransoeyns mortier
Gheerof van paerys fs eweyns
Dhoers lievin slock

(f 34r)

Propreteyt overbocht by Die van vier hekenen

Willem cochuu
Caetelyne sdoebelaeren
Jan mortier
De Wedewe Joos van Rentergh(em)
Adryaen mortier fs adryaens

(f 35r)

Adryaen mortier fs Willems
Mauwers Daeneels
De Wedewe martyn de maecht

(f 35v)

Adryaen mortier fs corneelys
Jan van Renterghem fs baudewins
Vinsent van kerrebrouck

(f 36r)

Jonck heer Jaspert van Rybeke ghebruuct hem thoebehoerende als zyn propreteyt wesende een huus van plaeynsansen staende up een moete binnen De prochie van landegh(em) groet midts de comprinsen vanden wallen I (=50)

Roeden ofte daer ontrent
Joos van Renterghem fs baudins
Joos slock

(f 36v)
De wedewe martyn de veij
Jaecop De vey
De kinderen Jan van mullem
Joos van Renterghem fs Joos

(f 37r)
Gillys van maldeghem
Gheerof van(de) velde
Gheerof van maldeghem

(f 37v)
De hoers van lauwereyns De klerck
Jan van kerrebrouck
Mauwers De Joncheere

(f 38r)
Gheerof De meyere
De wedewe van fransoeyns van(der) straeten
Jan van(de) kerchove
Willem van hulle
Pieter van Renterghem

(f 38v)
Adryaen van Renterghem
Lievin van hyfte
Jaecop van loekene
Gheerof steyaert

(f 39r)
Roelant van(de) velde
Adryaen van(de) kerchove

(f 39v)

Propreteyt over brocht by Die van wilde

Pieter Daenins
Lauwereyns De Wulf
Gheerof de brune
blaesyn Daeneels

(f 40r)

Jan van Renterghem
Gillys van Renterghem
De wedewe willem de wewaere
bertelemeyns vander meere

(f 40v)

Jan de brune
Emont de buck

(f 41r)

Gheerof daeneels fs gheerofs
Gheerof daeneels fs blaesins
Willem de brune
De wedewe Joos de brune

(f 41v)

Jan maes
Mattys daeneels
Thomasyne scupers
Gheerof moerman
Willem de klerck

(f 42r)

Pieter van kerrebrouck
Pieter mortier fs pieters
Jan de Joncheere
Joos van(de) gheiuichte
Willem van(der) meere
fransoeyns van Renterghe(m)

(f 42v)

De W(eduw)e Joos Daeneels
De wedewe huberecht de buck
Gheerof De paepe
De hooers (sic) van gheerof daeneels

(f 43r)

Gheerof van kerrebrouck
Pieter mortier Daude
Pieter stuerne
Joos de suttere

(f 43v)

De wedewe Willem bultijnck
De W(eduw)e srafinius wieme
Liebyn taets
Willem de cupere

(f 44r)

Jan van leynwe
Pieter van paerys

(f 44v)

Lievin van paerys
Pieter daeneels
Dhoers huberecht de buck
Joos de buck
Jan van kerrebrouck

(f 45r)

Pieter cochuut
Andries van kerrebrouck

(f 46r)

Propreteyt over brocht by die van heyste

Martyn taets
blasyn daenyns

Jan callant
Gheerof de cloet

(f 46v)
Jaecop van loekene
Jaetsem van hyfte
Pieter van hijfte

(f 47r)
Arent tem(m)erman
Jaecop taets

(f 48r)
francoeis De caestekere honderbaeilliu vande Lande en(de) heerlichede van nevele wauter van sachmoertele buerchmeestere en(de) pieter heindricx schepene(n) vanden voorn(oemden) Lande van nevele hebben ghecommiteert tooter tauxsaesie vanden vyfften penninck vanden Jaere xvC zevententseventich en(de) datte over de prochie van landegh(em) naer et huut wysen van et bescheet hemlieden In handen ghegheven te wetene dese naer volghende persoene(n) Lievin bouckaert gheerof De meijere willem vander merre en(de) gheerof coppins ...

Jan LUYSSAERT, Merendree